

№ 1167

BIBLIOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY MĘSKIEJ ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

pod redakcją STANISŁAWA SEDLACZKA

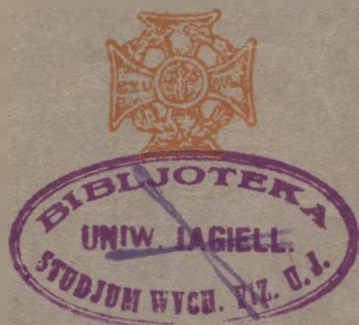
Nr. 2.

Letnie obozy i Kolonje HARCERSKIE

**INSTRUKCJA
OBOWIĄZUJĄCA**

w opracowaniu Harcmistrza Rzeczypospolitej

TADEUSZA MARESHA.

Warszawa - 1930.

DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA Z. H. P.
ul. Zielna 35 m. 9, tel. 101-20. Konto P. K. O. 10020..

V7 182496
XX 00 2265482

Cena sz. 1.80

Biblioteka Gl. AWF w Krakowie

1800053485

59464

~~Nr. 1161~~

LETNIE OBOZY
i KOLONJE HARCERSKIE

DRUKARNIA „LECH”
W A R S Z A W A
KOSZYKOWA 33
TELEFON
403-66.

BIBLIOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY MĘSKIEJ ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

pod redakcją STANISŁAWA SEDLACZKA

Nr. 2.

Letnie obozy i kolonje HARCERSKIE

**INSTRUKCJA
OBOWIĄZUJĄCA**

w opracowaniu Harcmistrza Rzeczypospolitej

TADEUSZA MARESHA.

Warszawa — 1930.

**DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA Z. H. P.,
ul. Zielna 35 m. 9, tel. 101-20. Konto P. K. O. 10020.**

**Rozkaz Naczelnika Głównej Kwatery M. Z. H. P.
l. 9, z dn. 12 kwietnia 1930 r.**

„*Letnie obozy i kolonje harcerskie*”, instrukcja obowiązująca w opracowaniu Harcmistrza Rzeczypospolitej Tadeusza Maresza, Warszawa 1930, jest oficjalnem wydawnictwem Głównej Kwatery M. wchodzi w życie z dniem wyjścia z druku.

(—) St. Sedlaczek, Hm. Rp.
Naczelnik Głównej Kwatery M.

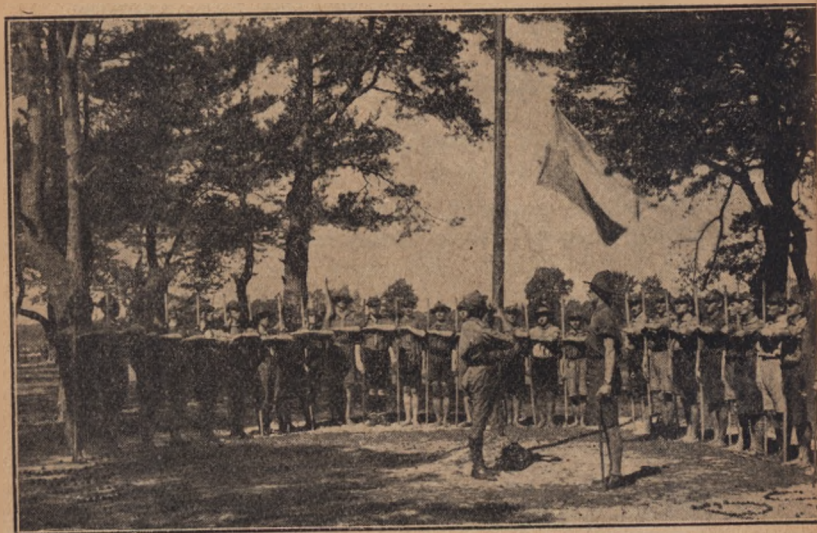
WSTĘP.

Celem niniejszego wydawnictwa było zebranie wszystkich obowiązujących w Związku Harcerstwa polskiego przepisów, dotyczących obozów i kolonij letnich drużyn męskich.

Nie uwzględniono tutaj wcale wycieczek ani obozów wędrownych, które staną się przedmiotem następnych opracowań.

Urzędowe przepisy, ujęte w tekście w gwiazdki *.....*, uzupełniono praktycznymi wskazówkami, opartymi na doświadczeniu wielu instruktorów - obozowników i tradycji drużyn obozujących. Prawie wszystkie sprawy ujęto przede wszystkim z technicznego punktu widzenia i dlatego pominięto szczegóły programu, jak i zagadnienia wychowawcze.

Podniesienie sztandaru.

I. WARTOŚĆ WYCHOWAWCZA OBOZU.

„Nie jest prawdziwym skautem ten, kto nie przepędził przynajmniej kilku nocy pod namiotem” mówi w swojej książce p. t. „Le scoutisme” ks. J. Sevin, znany skautmistrz francuski.

A Baden - Powell, zawsze podkreślając wychowawczą wartość życia obozowego, wyraźnie zaznacza niejednokrotnie, że obozy należy urządzać tak często, jak tylko można sobie na to pozwolić, gdyż są one najlepszą przeciwwagą na wszelkie ewentualne złe wpływy otoczenia chłopca i wytwarzają przez życie pod namiotami, przy ognisku, na łonie natury taką atmosferę, w której chłopak chce i może obudzić i rozwijać w sobie najlepsze strony charakteru. Dzięki temu instruktor w znacznie większym stopniu niż w mieście może dobrze nań oddziaływać i urabiać w pożądanym kierunku.

Bowiem „współczesne życie miejskie” — pisze w swojej cennej pracy jeden z najstarszych instruktorów harcerskich ś. p. Ks. Lutosławski ¹⁾— „jest pełne bardzo groźnych dla ciała i dla duszy miazmatów. Jeżeli jest ono szkodliwe dla dorosłych, tembardziej zabójczo oddziaływać musi na organizmy młode, charaktery nieustalone, wrażliwe, a często nie umiejące się oprzeć urokowi niebezpiecznych przyzwyczajzeń miejskich”. To też dni „spędzone w obozie, poza ogromną korzyścią dla zdrowia, dają w zysku ugruntowanie karności i rozwój działalności, których żadne inne życie nie wyrobi w tej mierze. Ustala się przytem w młodzieży smak dobry do świeżego powietrza, do

¹⁾ Ks. K. Lutosławski, Letniska młodzieży szkolnej.

radzenia sobie, do usłużności, tak naturalnie wymaganej we współżyciu, do przedsiębiorczości, — i urasta w duszy zapora przeciw gnuśności, lenistwu i swawolnej samowoli“.

Nie można mieć najmniejszej wątpliwości, że dobrze prowadzony obóz rozwija chłopca wszechstronnie i harmonijnie: bujne życie fizyczne rozwija organizm chłopca i hartuje go znakomicie; atmosfera życia na łonie przyrody, pokonywanie drobnych trudności — hartuje go moralnie; zetknięcie z przyrodą, obserwacja i spostrzeżenia — rozwijają umysłowo; koleżeństwo, współżycie — wyśmienicie wyrabiają zmysł społeczny.

Nie należy jednak zamykać oczu i na odwrotną stronę medalu. Niedopatrzenie czy lekkomyślność instruktora może nie tylko zniweczyć cały dorobek życia obozowego, lecz może przynieść nawet wielką szkodę. Groźne mogą być niebezpieczeństwa, dotyczące rozwoju cielesnego chłopca, najgroźniejsze jednak mogą być szkody natury moralnej, w szczególności seksualnej.

„Dość jest jednak na możliwość tych niebezpieczeństw mieć zwróconą uwagę“, powiada ks. Lutostawski w cytowanej książeczce: przy unikaniu ciasnoty w pomieszczeniu „intensywne życie fizyczne, przy zdrowem zmęczeniu i znużeniu powietrzem — stanowi najlepsze i zupełnie wystarczająco pewne zabezpieczenie od wybryków, dając natychmiastowy z wieczora, głęboki i spokojny sen“.

II. ROZWÓJ ŻYCIA OBOZOWEGO.

Najlepszym sprawdzianem wartości wychowawczych obozów jest ogromny rozwój życia obozowego, postępujący z roku na rok. Rozwój ten powoduje i nadal zanikanie wszelkich uprzedzeń i nieufności oraz zrozumienie wartości obozów zarówno ze strony rodziców, wychowawców i szkół, jak i zrozumienie ze strony instruktorów, że obóz letni ułatwia i ogromnie posuwa naprzód odpowiedzialną pracę wychowawczą w drużynie.

Oto kilka liczb z ostatnich lat:

Rozwój akcji obozowej harcerzy.

R o k	Obozów	Harcerzy	Harcerzo-dni
1919	20	—	—
1920	25	495	9.458
1921	43	1.266	32.444
1922	110	3.426	102.643
1923	153	3.592	93.549
1924 ¹⁾	118	8.842	87.704
1925	240	5.042	124.784
1926	287	10.227	184.534
1927	326	8.392	204.795
1928	373	8.948	230.727
1929 ²⁾	385	11.613	214.356

¹⁾ Wliczono 2 Złoty: I Narodowy na Siekierkach i w Danji.

²⁾ Wliczono 2 Złoty: II Narodowy w Poznaniu i w Anglii.

Rozwój akcji obozowej harcerek.

R o k	Obozów	Harcerek	Harcerko-dni
1921	32	1002	28396
1922	40	1259	27229
1923	b r a k d o k ł a d n y c h d a n y c h		
1924	66 i zlot	1953	31601
1925	100	2046	46315
1926	114	2429	61661
1927	150	2955	62924
1928	140 + 52 ¹⁾	2993 + 940 ¹⁾	65101 + 14249 ¹⁾
1929	141	3410	89296

¹⁾ Na II Zlocie Narodowym w Rybieniu.

III. PRZYGOTOWANIE OBOZU.

Obóz w żadnym wypadku nie może być improwizowany. Sumienne i należyte przygotowanie każdego szczegółu jest warunkiem powodzenia obozu, zadowolenia chłopców i instruktora i uzyskania jak największych korzyści wychowawczych.

Pierwszą i najważniejszą rzeczą jest wyszukanie odpowiedniego kierownika, jeżeli nim nie może być sam drużynowy (co powinno być zasadą), następną — wyszukanie odpowiedniego miejsca na obóz, dalej opracowanie dokładnego kosztorysu, programu i wreszcie wybór szczegółowy uczestników obozu.

IV. KIEROWNICTWO.

„Normy obozowe” wydane przez Naczelnictwo Z. H. P.¹⁾ wymagają, by kierownikiem — komendan-

Tak srogi Mahomet dokonywał przeglądu
tem obozu był przynajmniej odpowiednio doświad-
czony podharc mistrz lub, z braku takiego kandydata,

¹⁾ Patrz niżej, osobny rozdział.

młodszy instruktor, wspomagany przez doświadczonego opiekuna. Żaden przepis nie normuje wyraźnie stosunku między opiekunem i komendantem obozu, jest jednak rzeczą jasną, że do zakresu działania komendanta obozu, o ile nie jest harcmistrzem należą sprawy techniczno - harcerskie, obowiązkiem zaś opiekuna jest regulowanie, zresztą w ścisłym porozumieniu z komendantem i za jego pośrednictwem, spraw z dziedziny wychowawczej oraz jednanie obozowi oparcia moralnego wśród pobliskiego społeczeństwa. Opiekun w razie potrzeby wydania zarządzenia czyni to za pośrednictwem komendanta obozu. Ścisła współpraca obu tych ludzi i pełen wzajemnej ufności stosunek jest niezbędnym warunkiem udania się obozu.

Jeżeli drużyna i koło przyjaciół mają trudności w wyszukaniu odpowiedniego kierownika obozu, należy zawczasu zwrócić się o pomoc do Komendy Chorągwi.

Dobór innych instruktorów, ewentualnych pomocników komendanta obozu, winien być również jak najbardziej staranny, przyczem nie należy zapominać, że wśród grona instruktorskiego musi być ktoś (może opiekun), kto potrafi dobrze pokierować wychowaniem fizycznym w obozie.

V. MIEJSCE I POMIESZCZENIE.

Miejsce na obóz winno odpowiadać następującym warunkom:

1) znajdować się w okolicy suchej, zdrowej, o gruncie przepuszczalnym, najlepiej piaszczystym,

Obóz w lesie sosnowym.

w lesie iglastym lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie, posiadać dobrą i zdrową wodę do picia;

2) posiadać w pobliżu miejsce do kąpielii i do uprawiania sportu pływackiego i żeglarskiego, miejsca na boiska, tereny do ćwiczeń;

3) mieć łatwe zaopatrzenie w dobrą i taną żywność, a w szczególności w mleko, chleb, owoce i jarzyny, wreszcie drzewo i słomę;

4) mieć łatwy i niezbyt kosztowny dojazd;

5) znajdować się w takiej odległości od kościoła, żeby harcerze mogli spełniać w niedzielę i święta obowiązki religijne;

6) znajdować się niezbyt daleko od siedziby lekarza;

7) znajdować się w takiej odległości od siedzib ludzkich, aby nikomu nie przeszkadzać w codziennych zajęciach czy odpoczynku, aby samemu nie być krępowanym w życiu obozowem, ale aby równocześnie mieć możliwość nawiązania ścisłego kontaktu z okoliczną ludnością i móc prowadzić pewną choćby w małym zakresie pracę społeczną;

8) jeżeli nie możemy, co jest rzeczą najbardziej pożądaną, obozować w namiotach — miejsce obozowania powinno posiadać odpowiednie, obszerne, przewiewne pomieszczenie.

O tem wszystkim trzeba jak najwcześniej pomyśleć. Zasadniczo drużyna powinna mieć plan obozowania obliczony na szereg lat, obozując co roku w innej części Polski i poznając w ten sposób bogactwo krajobrazu i tradycy historycznych Ojczyzny. O tej ostatniej rzeczy należy pamiętać, szukając terenu pod obóz. Miejsce, do którego jest przywiązane wielkie wspomnienie historyczne, — a ileż takich miejsc jest w Polsce, — oddziaływa na chłopca nietylko pięknem swego krajobrazu, ale również i nieuchwytną a subtelną tradycją dawności związku i pracy jego przodków z tą ziemią, na której on teraz swój namiot rozpina.

W niektórych chorągwiach wyszukiwaniem miejsc na obozy zajmują się same Komendy Chorąg-

wi. W każdym razie należy po wybraniu odpowiedniego miejsca uzyskać pozwolenie właściciela terenu, na urządzenie obozu, oraz zgodę Komendy Chorałgi, na terytorjum której leży nasz teren. Można to robić za pośrednictwem własnej Komendy Chorałgi.

Obóz w górach.

Wreszcie, najlepiej w okresie Wielkiejnocy, jeżeli teren przyszłego obozu nie jest nam bardzo dobrze znany, należy zrobić dojazd przygotowawczy, dla sprawdzenia i zapewnienia sobie warunków, wymienionych w powyższym spisie.

VI. OBOZY NA WSCHODNIEM POGRANICZU.

Jest rzeczą bardzo pożądaną, by drużyny z odpowiednim dorobkiem obozowym organizowały swoje obozy na terenach najbardziej zagrożonej polskości, a więc wszędzie na kresach państwa, przyczyniając się w ten sposób do wzmacniania poczucia polskości, oddziałując na otoczenie swoją tężyzną, zdrowiem moralnym, wesołością i karną służbą.

Korpus Obrony Pogranicza w zrozumieniu tej społeczno - wychowawczej wartości Harcerstwa podjął obywatelską inicjatywę ułatwiania obozom harcerskim zdobywania terenów na dalekich kresach wschodnich Rzeczypospolitej.

Pozatem, oprócz odpowiednio dobranych terenów K. O. P. udziela obozom harcerskim: 1) pomocy w szukaniu lokali w polskich szkołach; 2) możliwości nabywania produktów spożywczych w składnicach K. O. P. po cenach rządowych; 3) pomocy w postaci t. zw. „porcyj” żywnościowych; 4) instruktorów W. F. i P. W.; 5) opieki lekarskiej i 6) bardzo sumiennej i troskliwej opieki ogólnej.

Jedynym warunkiem uzyskania miejsca na obóz na terenach K. O. P. jest zobowiązanie do pracy społecznej choćby w niewielkim zakresie wśród miejscowej ludności.

Zgłaszać się na teren K. O. P. mogą tylko drużyny dwóch najwyższych kategorii (A i B), które: zobowiążą się do pracy społecznej choćby w niewielkim zakresie wśród miejscowej ludności, wysyłając na obóz chłopców starszych (harcerzy poniżej 13 lat nie może być w obozie więcej niż 20% liczby uczestników) i odpowiadają „warunkom niezbędnym” co do kierownictwa obozu (patrz niżej „Normy”).

Porozumiewać się z K. O. P. w sprawie terenów można *tylko* za pośrednictwem Głównej Kwatery.

VII. KOSZTORYS.

Zestawienie kosztorysu obozu wymaga dużego doświadczenia. Poniżej podajemy przykład, jak obliczyć kosztorys wg. obowiązującego schematu wydanego przez Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego („Sprawozd. rachunkowe z obozu— rok 19...”, druk l. 3A).

Wg. zestawień Głównej Kwatery Męskiej koszt jednego harcerza - dnia w obozie wraz z przejazdem w roku 1927 przeciętnie wynosił zł. 1.95.

W r. 1928 wynosił przeciętnie zł. 2.15 przy wahaniami od zł. 1.26 do 3.12 w poszczególnych chorągwiach.

Przy obliczeniach naszego kosztorysu weźmiemy liczbę nieco wyższą od przeciętnej z lat zeszłych, a mianowicie zł. 2.50. Wszelkie dary czy zapomogi w naturze, także zniżki kolejowe dalsze niż 50% przeliczymy podług wartości i wstawimy w odpowiednią pozycję:

Kosztorys obozu w....

dla 30 uczestników wraz z Komendantem w czasie od... do... (25 dni). Opłata za 1 harcerza wraz z przejazdem wynosi zł. 55.—.

PRZYCHÓD.

1. *Opłaty uczestników* zł. 55×30 (komendant nie płaci) = zł. 1650.—. Zwolnienia od opłat zł. 300.—. Ostateczna suma opłat zł. 1350.—.

2. *Oszczędności drużyny*, względnie pieniądze specjalnie zarobione zł. 100.

*PRZYCHÓD

ROZCHÓD

	Złote	Złote
1. Opłaty uczestników	1350.—	
2. Zarobione, oszczędzone przez drużynę	100.—	
3. Zasilek Kola Przyjaciół	262.50	
4. Dary od osób prywatnych	225.—	
5. Od Naczelnictwa Z. H. P.	—	
6. Od Zarządu Oddziału z jego fundusów własnych	—	
7. Od szkoły, Komitetu Rodzic. Oddziału	—	
8. Od Komitetu W. F. i P. W.	—	
9. Od województwa	—	
10. Od gminy, sejmiku	—	
11. Od Korpusu Ochrony Pogran. Oddziału	—	
12. Od ministerstw (jakich)	—	
13. Od Państw. Urz. W. F. i P. W. Oddziału	—	
		1937.50
	R a z e m	
		1937.50*
1. Przejazd uczestn. i instr.		280.—
2. Przewóz rzeczy		30.—
3. Wyżywienie		1317.50
4. Mieszkanie: a) namioty — dokupienie		—
b) namioty — naprawa		—
c) wynajęcie terenu, budynku d) urządzenie (materjał i t. p.)		20.—
5. Światło, opał, drobne wydatki gospodarcze i t. p.		30.—
6. Sprzęt kuchenny		30.—
7. Sprzęt sportowy		—
8. Sprzęt strzelecki, P. W.		—
9. Sprzęt ćwiczebny, obozowy		50.—
10. Pomoce naukowe (tabl., książ.)		—
11. Wynagrodzenie: a) gospodyni, kucharki		—
b) instruktorów		100.—
12. Apteka, lekarz		20.—
13. Kancelarja		20.—
14. Różne		40.—
	R a z e m	1937.50*

3. *Zapomoga* obiecana przez K. P. H. na pokrycie deficytu zł. 262.50.

4. *Wartość* obiecanego w majątku bezpłatnie mleka po 30 litrów dziennie: 30 litrów \times 25 dni \times 30 groszy = zł. 225.

ROZCHÓD.

1. *Przejazd*. Wartość biletu całego 3-ciej klasy w jedną stronę na 1 osobę obliczono z rozkładu jazdy na zł. 10.—. Ulga 50%. Na 31 jadących — 3 jedzie bezpłatnie. Wobec tego bilet w obie strony na 1 harcerza zł. 10.— płatnych 28×10 zł. = zł. 280. Harcerze, którzy posiadają bilety zniżkowe dla pracowników kolejowych, wnoszą odpowiednio mniejszą opłatę.

2. *Przewóz rzeczy*. Jeżeli od Dyrekcji kolejowej uzyska się na przejazd wycieczki wagon kl. 4-tej oraz pozwolenie na przewóz w niej bagażu, wówczas należy obliczyć tylko koszt przewozu na stację i ze stacji w obie strony.

3. *Wyżywienie* 31 harcerzy \times 25 dni \times zł. 1.70 = zł. 1317.50.

4d. *Słoma* do sienników zł. 20.—.

6. *Dokupienie kotła* i drobniagów kuchennych zł. 30.—.

9. *Dokupienie sprzętu saperskiego* zł. 50.—.

11b. *Wynagrodzenie komendanta obozu* zł. 100.—.

14. *Różne* na nieprzewidziane wypadki zł. 40.—.

Suma przychodu musi równać się sumie rozchodu.

VIII. PROGRAM OBOZU.

Poznawszy warunki, w jakich będziemy obozowali, przystępujemy do opracowania programu, zaczynając od szczegółowego rozkładu dnia.

Jest rzeczą jasną, że program i cały tryb życia musi być dostosowany do wieku chłopców i charakteru obozu, jaki zamierzamy urządzić.

Weźmy więc jako przykład obóz odpoczynkowy dla chłopców w wieku lat 14 — 16.

Rozkład dnia:

6⁰⁰ — cicha pobudka dla kucharzy;

- 6³⁰ — pobudka (głośna), wszyscy zrywają się na równe nogi i naciągawszy na siebie koce w białoznieniu stają w odpowiednim szyku pod masztem obozowym. Kiedy rano wstają zorze... Dzień-dobry!
- 6⁰⁰ — 7³⁰ — poranna gimnastyka.
- 7³⁰ — 8⁰⁰ — podpinanie skrzydeł namiotów, wnoszenie sienników, (jeśli niema łóżek), koców, prześcieradeł i poduszek na słońce (równo ułożyć), uprzątnięcie obozu, mycie się.
- 8⁰⁰ — 8¹⁰ — modlitwa poranna przed kapliczką, podniesienie sztandaru. Odczytanie wybranego punktu prawa. Chwila skupienia. Króciutka pogadanka: co będziemy dzisiaj robili. Regulowanie zegarków.
- 8³⁰ — 8¹⁰ — śniadanie i mycie naczyń.
- 8¹⁰ — 11³⁰ — zajęcia według programu.
- 11⁰⁰ — 12⁰⁰ — wnoszenie pościeli, porządkowanie namiotów, przegląd obozu.
- 12⁰⁰ — 12⁴⁰ — obiad, mycie naczyń.
- 12¹⁰ — 13⁰⁰ — cisza bezwzględna, wszyscy leżą na powietrzu.
- 13⁰⁰ — 14³⁰ — czas wolny.
- 14³⁰ — 16¹⁰ — gry i zabawy ruchowe, lekka atletyka, kąpiel.
- 16³⁰ — 17⁰⁰ podwieczorek i mycie naczyń.
- 17⁰⁰ — zmiana służby, ewentualna odprawa zastępowych, konferencja z gospodarzem.
- 17⁰⁰ — 18³⁰ — czas wolny lub zajęcia wg. programu.
- 18³⁰ — opuszczenie sztandaru.
- 18³⁰ — 19⁰⁰ — wieczerza, mycie naczyń.
- 19⁰⁰ — 19³⁰ — mycie zębów, mycie nóg, ubieranie się do ogniska.

- 19³⁰ — 21⁰⁰ — ognisko: śpiewy, gawęda lub pogawędka, pokazy zastępów; nastrój wesoły.
 21⁰⁰ — 21¹⁵ — poważna piosenka. Idzie noc...
 Chwila skupienia i cichy rachunek sumienia. Modlitwa (przy ognisku). Pieśń pobożna. Dobranoc!

Dobry nastrój w obozie.

21¹⁵ — 21²⁵ — rozbieranie się, cisza nocna (sygnał).

20³⁰ — 6³⁰ — w razie potrzeby lub dla ćwiczenia: warty, zmiana co godzinę lub półtorej.

W dni świąteczne porządkowanie i śłanie łózek odbywa się od 7²⁵ do 8⁰⁰, a godziny 8¹⁰ — 12⁰⁰ przeznaczone są na wymarsz do kościoła, nabożeństwo i powrót do obozu, wreszcie wolne.

- Z powyższego rozkładu wynika, że na dobę jest:
- snu ¹⁾ około 9 godzin;
 - wychow. fizycznego i kąpieli około 2³/₄ godz.
 - zajęć wg. programu około 3 (lub 4¹/₂) godz.
 - czasu wolnego około 3 (lub 1¹/₂) godz.
 - śpiewów i t. d. przy ognisku około 2 godz.

Na podstawie tego obliczenia można zestawzić ogólny program zajęć, jak następuje:

W czasie trwania obozu (25 dni) dajmy na to wypada 4 święta i 21 dni powszednie. Czas ten podzielimy, jak następuje:

	Dni powszednie	Świąteczne	Razem
a. Urządzenie obozu	3	—	3
b. Zwykle dni w obozie	12	2	14
c. Większa wycieczka 3 dniowa	2	1	3
d. 3 wycieczki całodzienne	3	—	3
e. Uroczyste zakońc. obozu z zawodami	—	1	1
f. Likwidacja obozu	1	—	1
R a z e m	21	4	25

Wobec tego wypadnie nam:

		w d n i
A. Lekcyj rannej gimnastyki (45 minutowych)	17	a, b, e prócz pierwszego dnia w obozie
B. Godzin gier i zabaw ruchowych, lekkiej atl. z kąpielą	28	b po 2 godz. dziennie
C. Dni wycieczek	6	c, d
D. Gawęd i pokazów przy ognisku	20	a, b, d, e prócz pierwszego dnia
E. Innych zajęć w/g programu godzin	36	b po 3 godz. w dni powszednie.

¹⁾ W obozach młodszych 9¹/₂ godzin.

Operując obliczonemi wyżej godzinami, możemy ułożyć sobie mniej więcej dokładny program wychowania fizycznego (A, B), wycieczek (C), ćwiczeń harcerskich i innych zajęć (E), a nawet śpiewów przy ognisku (D).

Przy opracowywaniu programu należy pamiętać, że życie obozowe powinno opierać się: na *grach*, ćwiczeniach, zabawach i wycieczkach, opartych na współdziałaniu i współzawodnictwie całych zastępów (nie jednostek). Natomiast wszelkie „wykłady” winny być ograniczone do minimum lub nawet zupełnie usunięte.

Tematem gier, zabaw, ćwiczeń i wycieczek powinno być:

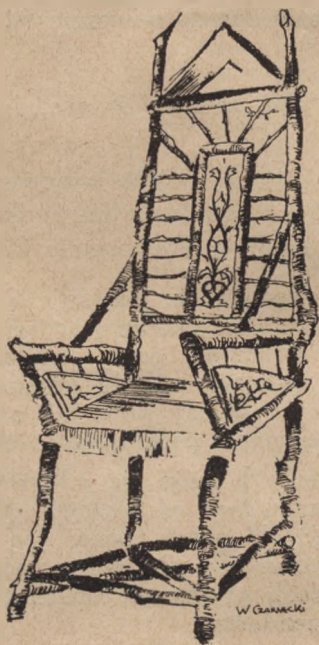
- 1) jak najszerszej pojęte krajoznawstwo;
- 2) technika i zaradność harcerska;
- 3) szeroko pojęte wychowanie fizyczne.

Jeżeli w sąsiedztwie znajdują się inne obozy czy kolonie harcerskie, dobrze jest nawiązać z nimi jak najbliższe stosunki, przeprowadzając wspólnie wiele punktów programu. Przy urządzaniu jednak wspólnych ćwiczeń należy pamiętać o następującym przepisie o wzajemnem podchodzeniu obozów.

Podchodzenie *) może się odbywać po porozumieniu komendantów oddziałów, podchodzącego i podchodzonego. W porze nocnej (od godz. 20⁰⁰ do godz. 7⁰⁰) bezwarunkowo nie wolno podchodzić ani w żaden inny sposób alarmować obozu bez uprzedniej zgody komendanta.

Należy też mieć wzgląd na niezakłócanie spoczynku nocnego stałych mieszkańców okolicy, sąsiadów.

Komendanci winni umówić się co do tego, jakie przedmioty mogą być z obozu wykradane. W żadnym wypadku niedopuszczalne jest zrywanie namiotów, przecinanie linek i uszkodzanie jakichkolwiek przedmiotów. (Według Rocznika Harcerskiego r. 1928, str. 176).*

IX. PRACA SPOŁECZNA OBOZU ¹⁾.

Zakreślony program pracy byłby niekompletny gdybyśmy w nim nie uwzględnili pracy społecznej obozu. Krótko mówiąc, praca ta opiera się na osobistych i zbiorowych, szeroko pojętych, dobrych uczynkach w stosunku do bliższych i dalszych sąsiadów obozu, stałych mieszkańców danego terenu.

Obóz, któryby nie uprawiał *choć w małym zakresie pracy społecznej* właściwie nie zasługuje na miano obozu harcerskiego ²⁾.

Pracę tę, należy prowadzić wśród starszych, jak i młodszyc,h a można ją podciągnąć pod kilka następujących działów:

¹⁾ Patrz niżej, rozdział „Biblijografja obozów“, p. 4, w szczególności 5 i 6.

²⁾ Normy obozowe V p. 27 i 28, poniżej.

a) współzycie z młodzieżą okoliczną, zapraszanie do ogniska, organizowanie gier, zabaw, ćwiczeń, zawodów, pogawędek, czytanek, śpiewów;

b) uroczystości i chwile wesołe przy ognisku dla „sąsiadów”, organizowanie odczytów, uroczystości, zabaw poza obrębem;

c) urozmaicanie i pomoc w przedsięwzięciach miejscowej ludności, w nabożeństwach, pracy na roli;

d) użyteczne dla okolicy naprawy i budowa płotów, studzien, mostków i t. d.;

c) organizowanie czytelnictwa polskiego, pożyczanie książek z biblioteczki ruchomej, inicjatywa w założeniu takiej biblioteczki i t. d., szerzenie higieny.

Wskazówki o przygotowaniu i prowadzeniu pracy społecznej zawiera także instrukcja referatu *obozów Głównej Kwatery Męskiej z marca 1930 roku w sprawie pracy społecznej obozów na terenach K. O. P. Oto jej tekst:*

„Każdy drużynowy wie doskonale, że kresy wschodnie są częścią kraju o najniższym stopniu roz-

woju kulturalnego i dlatego obowiązkiem naszych obozów jest pomoc miejscowym czynnikom w walce z tem złem. Poza życiem obozowym i harcami na czoło działalności każdej drużyny, spędzającej lato na KOPie powinna wysunąć się praca społeczna. Ta właśnie praca będzie głównie świadczyła o naszej harcerskiej służbie Polsce.

Ażeby sprawy nie przespać i wyjechać z obozu z uczuciem, że pobyt nasz mile zapisał się w pamięci tych, którzy byli naszymi sąsiadami, a okolicy pozostało coś, co służyży pożytkowi ogólnemu i świadczy dobrze o nas, trzeba pomyśleć o całej robocie w chwili, gdy decydujemy się na wyjazd i zaraz przystąpić do odpowiednich przygotowań i opracowania planu działalności z tego zakresu. Dla łatwiejszego orientowania się w zagadnieniu dzielimy je odrazu na 3 naturalne zupełnie fazy: 1) opracowanie programu, 2) przygotowanie akcji, 3) przeprowadzenie tej akcji. Przy układaniu programu pamiętać należy, że tem łatwiej będzie go można zrealizować, im bardziej jest on przystosowany do warunków, w jakich ma być przeprowadzony. Stąd wypływa potrzeba:

1) dokładnego obliczenia się z własnymi siłami, niech program Wasz niema takich punktów, których przeprowadzenie nie jest w Waszej możliwości. Praca społeczna może się przejawiać w różnych formach, wśród których każda drużyna może upatrzeć odpowiednie dla siebie;

2) zbadania potrzeb miejscowości, w której znajdzie się Wasz obóz, bo to da możliwość ścisłego określenia celu całej roboty, a następnie wybrania środków, najskuteczniejszych w działaniu i dających najlepsze rezultaty.

Oto przykład opracowania programu:

marzec — drużyna decyduje się wyjechać na K. O. P.;

kwiecień — ankieta na zbiorce drużyny, lub starszych zastępów na temat: Jakie dobre uczynki i przedsięwzięcia powinna drużyna zorganizować w obozie. Rada drużyny rozpatruje wyniki ankiety i wypowiada się, czy możliwem i wskazanem byłoby zrealizowanie poszczególnych projektów. Powstaje w ten sposób prowizoryczny program pracy — trzeba teraz zbadać, czy odpowiada on warunkom miejscowym, czy też należy tu wprowadzić pewne zmiany. Najlepiej, żeby przyszedł komendant obozu wyjechał

Sąsiedzi w obozie.

do miejscowości obozowania (co jest także pożądanem i z innych względów) i tam postarał się zbliżyć do miejscowej ludności, zwiedzić okolicę, oraz pomówić z dowódcą kompanji i nauczycielem o miejscowych potrzebach kulturalno - społecznych i poznać ich zdanie, co do programu działalności, przedstawiając im plan prowizoryczny. Oględzin tych możnaby już dokonać w okresie feryj wielkanocnych, dowiedziawszy się około 20 kwietnia w G. K. M. co do którego terenu postawiono wniosek o przyznanie drużynie. W

wypadku niemożności wyjazdu sprawę całą należy załatwić listownie. Po zbadaniu warunków miejscowych następuje skorygowanie i ostateczne ustalenie programu.

Przedstawiałby się on mniej więcej następująco:

A. Przeprowadzane stale codziennie: indywidualny dobry uczynek, rozmowy przygodne z wieśniakami i żołnierzami, godzina przyjęć sanitariusza dla pacjentów ze wsi, godzina pracy Franka Z. z czwórka oświatową — (twierdzi, że zrobi to z chłopcami którzy całe dnie spędzają obok obozu na pastwisku), codzienne ogniska z udziałem wieśniaków i żołnierzy. Przyjęcie do obozu paru miejscowych chłopców, którzy mają się stać zawiązkiem nowej drużyny.

B. Przedsięwzięcia specjalne: *Pierwszy tydzień obozowania.* Uroczyste otwarcie obozu i pierwsze ognisko z udziałem ludności miejscowej, żołnierzy, miejscowej inteligencji i Koła Młodzieży sąsiedniego miasteczka. W niedzielę drużyna śpiewa w czasie nabożeństwa w kościele. Organizuje się gry i zabawy dla dziatwy. Ofiarowanie kilkunastu książek bibliotece publicznej kompanji lub szkolnej.

Drugi tydzień obozowania: Zrobienie trzech kładek nad rzeczkami (praca pionierska 3-ch zastępów), jeden dzień wszyscy pracują w polu, przydzieleni do pomocy poszczególnym gospodarzom. W niedzielę przedstawienie drużyny, z którego dochód idzie na miejscowy dom ludowy.

Trzeci tydzień obozowania: drużyna pół dnia pracuje przy naprawie dróg, do wszystkich studzien przymocowuje stałe wiadra i urządza odpowiednie ścieki. Jeden dzień pracy przy budowie domu ludowego.

Czwarty tydzień obozowania: zorganizowanie w niedzielę festynu, połączonego z zawodami sportowymi dla miejscowej młodzieży (jest to zamknięcie obozu).

Ułożenie podobnego programu jest zakończeniem pierwszej części pracy. Przeprowadzenie tego projektu będzie możliwe, nawet dla słabszej drużyny, o ile wszystko zostanie zawnazu dobrze przygotowane. Na solidność przygotowania trzeba położyć duży nacisk, gdyż od sprawności naszych wystąpień zależy przedewszystkiem wynik naszych przedsięwzięć. Szczegółowemi przygotowaniem powinny się zająć jeden z członków komendy obozu.

Wykonanie powyższego programu przedstawiałyby się następująco:

Maj: przygotowanie przedstawienia — próby, skompletowanie rekwizytów, których na miejscu nie będzie można dostać. Gawęda na zbiórce drużyny o spełnianiu dobrych uczynków indywidualnych i prowadzeniu przygodnych rozmów na obozie. Próby śpiewów kościelnych; Franek Z. zwraca się do Polskiej Macierzy Szkolnej Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, m. 4 o wskazówki i materiały do prowadzenia czwórki „oświatowej”. Omówienie sprawy przyjęcia miejscowych chłopców do obozu.

Czerwiec: dokładny program festynu. Skompletowanie apteczki obozowej ze szczególnie obfitem zaopatrzeniem jej w środki opatrunkowe. Skompletowanie książek dla biblioteki.

O ile w podobny sposób przygotowujecie całą akcję, to osiągnięcie pożądaných wyników zależy będzie głównie od sprężystości i systematyczności w przeprowadzeniu poszczególných przedsięwzięć, a to znowu zaświadczy o Waszej zdolności i zaradności.

Na zakończenie trzeba zaznaczyć, że dochód osiągnięty z wszelkich przedsięwzięć na obozie powinien być obrócony na miejscowe potrzeby społeczne.

To, co zostało naszkicowane w programie pracy jednego obozu nie objęło wszystkich form pracy społecznej i wszystkich potrzeb okolic, w których będziecie obozować. Każdy z Was zastanowiwszy się nad zagadnieniem i poszperawszy w swej pamięci będzie mógł dorzucić coś własnego, co uważa za dobre i pożądane.

O ile powyższe wskazówki postaracie się wykonać i solidnie według nich przygotować się do „dobrego uczynku bliźnim“ to napewno zaskarbicie sobie serca tych, co żyć z Wami będą i z żalem opuszczać będziecie tamte strony“.

Bardzo ważnym tematem pracy społecznej może być propaganda higieny. Druh Naczelnik zwrócił na to uwagę w gawędzie¹⁾, wskazując zarazem doskonały zbiór materiałów, mianowicie książkę znanego higienisty Dra M. Kacprzaka p. t. „Zdrowie w chacie wiejskiej“, wydaną przez Państwową Szkołę Higieny (cena 1 złoty, 112 stron, doskonałe ilustracje). Nabywszy tę książkę i opanowawszy dokładnie wiadomości tam podane, a wyćwiczywszy się w ich podawaniu innym, możecie pójść na wieś pełnić dobre uczynki, naprawdę pierwszorzędnej wartości. Pracę mogą ułatwić, wydane również przez Państwową Szkołę Higieny, w większym formacie rysunki do pogadanek, zawartych w tej książce. Postarajcie się nabyć je.

Zapamiętajcie sobie przytem jedną uwagę metodyczną: nie ograniczajcie się do „oficjalnych“ występów i pogadanek. Przeciwnie, jak największą uwagę zwróćcie na to, aby samym dawać dobry przy-

¹⁾ „Harcemistrz“, r. 1929, Nr. 11.

kład higienicznego życia, a zasady higieny propago-
wać przede wszystkim sposobem rozmów, czasem ja-
kiejś rady czy uwagi. Liczcie się przytem z tą oko-
licznością, że najczęściej nie będziecie autorytetami
dla starszych od Was wiekiem, więc największe suk-
cesy możecie osiągnąć wśród rówieśników i młod-
szych.

Niniejszy rozdział wcale nie wyczerpuje sprawy
i pozostawia pomysłowości harcerskiej szerokie pole.

X. UCZESTNICY.

Już przedtem zorientowawszy się zgrubsza w ilości i jakości uczestników, teraz należy się zająć ostatecznym ustaleniem składu obozu.

Posel Łukasiewicz, Pułk. Burt i Naczelnik Sedlaczek w obozie XVI. Warszawskiej D. H. na Łotwie.

Rodzicom chłopców, których bierzemy do obozu, należą się szczegółowe informacje o obozie. Najlepiej w tym celu odbić np. na hektografie szczegółowy prospekt obozu i rozesłać go komu należy oraz zaprosić

wszystkich zainteresowanych na zebranie i zreferować na niem sprawę obozu.

Prospekt taki powinien zawierać następujące dane:

- 1) miejscowość, jej warunki zdrowotne, dojazd, adres dla listów, czas trwania.
- 2) kierownictwo;
- 3) strona gospodarcza, odżywianie;
- 4) higiena w obozie, opieka lekarska;
- 5) codzienna modlitwa, świąteczne nabożeństwa;
- 6) ogólny rozkład dnia, ilość snu i wypoczynku;
- 7) ogólny zarys programu, wycieczki, wychowanie fizyczne;
- 8) warunki przyjęcia — (wiek, stop. harc., zdrowie, opłata);
- 9) spis niezbędnej wyprawy osobistej;
- 10) formularz zgłoszenia do obozu¹⁾.

Każdy ze zgłaszających się chłopców musi odpowiadać pewnym warunkom, z których najważniejsze są następujące:

- 1) posiadać *piśmienne* pozwolenie rodziców na wyjazd do obozu;
- 2) być zbadanym przez lekarza i posiadać jego *piśmienną* opinię o wyjeździe do obozu, ze szczególnem uwzględnieniem stanu serca, wyrostka robaczkowego, możliwości kąpieli i naświetlań słonecznych;
- 3) być odpowiednio zżytym z gromadą kolegów (obcych, nieznanymi chłopców niebezpiecznie jest

¹⁾ patrz niżej.

przyjmować, — mogą popsuć całą atmosferę życia obozowego);

4) wpłacić przed wyjazdem do obozu możliwie najwcześniej całkowitą sumę należności za obóz.

Uczestnicy muszą być ze sobą zgrani i życzliwi, liczba ich w żadnym wypadku nie może przekraczać 32.

XI. WYPRAWA OBOZOWA HARCERZA ¹⁾.

RZECZY NIEZBĘDNE DO OBOZU STAŁEGO.

1. **Plecak** z trzema kieszeniami, z 5 rzemykami do troczenia.

Chlebak.

Woreczki na brudną bieliznę, na trzewiki, na drobiazgi, 3 na racje żywności, jeden na przybory do jedzenia, na szcztokę do trzewików (lub pudełko), zapasowy.

Pudełeczka z grubej tektury, ściśkane mocną opaską gumową: na szcztokę do trzewików i do ubrania, na przybory do szycia.

Teczka z grubej tektury z kłapkami bocznymi i wewnętrznymi kopertami, wielkości zeszytu.

Zawiniątko płócienne z kieszeniami na przybory do mycia.

Laska skautowa.

2. **Ubranie i bielizna:**

rogatywka z lilijką i cyfrą drużyny,
peleryna lub płaszcz nieprzemakalny;
rękawiczki;

kurtka;

sweter;

2 pary krótkich spodenek hare. zielonych;

wełniaki (pończochy) z podwiązkami;

pas ze scyzorykiem na karabińczyku;

trzewiki, względnie 2 pary;

pantofle gimnastyczne lub trepy;

rek służbowy, listki dębowe, cyferki, herb z napisem;

2 koszule mundurowe;

koszula nocna;

2 pary kalessonów krótkich;

2 pary skarpetek grubych wełn.;

4 pary cienkich (wzgl. onuce);

¹⁾ Patrz poniżej rozdział Bibliografja obozownictwa,

2 krawaty z krajki ludowej;
kostjum gimnastyczny;
kostjum kąpielowy całkowity;
3 ręczniki;
2 ścierecki;
dużo chustek do nosa.

3. Pościel:

2 koce;
2 prześcieradła;
wypka;
2 poszewki, względnie 1 jasiek z 2 poszewkami;
siennik;

4. Przybory do mycia i porządku:

W bocznej kieszeni plecaka:
szczotka do ubrania, w pudełku;
szczotka do trzewików;
pasta i tłuszcz do trzewików.
W drugiej bocznej kieszeni, w zawiniątku, prócz
ręcznika:
mydło w aluminiowym pudełku;
szczoteczka do rąk;
w szklanym słoiczku szczoteczka do zębów;

pastą lub proszek do zębów;
pumeks¹⁾);
szczotka²⁾);
grzebień;
lusterko;
przybory do golenia: pędzel, brzytwa lub żiletka, ałun,
pas do ostrzenia;
portmonetka.

6. Przybory do szycia:

w długim pudełku z przegródkami z grubej tektury;
małe nożyczki, gruba iglica do zeszywania sznurkiem,
zbiór igieł, agrafki różnej wielkości, szpilki — wszystko we-
tknięte w gruby pasek papieru. Na płaskich kartonikach: nici
grube t. zw. szare, białe, czarne, zielone, jedwab zielony, ba-
wełna do skarpetek.

guziki zapasowe: do ubrania, do bielizny — duże i małe,
t. zw. automatyczne, guziki do czapki.

zapasowe cyferki, listki dębowe, herb z napisem, lilijki,
stałówki;

kilkanaście gwoździ różnej wielkości, kilka haczyków,
spinki do kołnierza, krawata i t. d.

zapasowe sznurowadła (2 pary).

7. Podręczna apteczka:

paczka waty;

bandaż gaza sterylizowana;

tłuszcz kozi lub salicylowy do nóg;

buteleczka jodyny ze szklanym korkiem;

aspiryna;

puder lub talk.

8. Przybory do jedzenia:

menażka z pokrywką, (względnie z maszynką spirytu-
sowa);

kubek pół litrowy;

nóż;

widelec;

łyżka;

łyżeczki;

jajko do zaparzania herbaty;

manierka;

woreczek na przybory do jedzenia;

¹⁾ do umycia bardzo brudnych rąk.

²⁾ lepiej włosy ostrzyć zupełnie.

3 woreczki na racje żywnościowe;
pudełko aluminiowe z wkładką szklaną na tłuszcz.
Zapas jedzenia na 2 — 3 pierwsze dni w obozie.

9. Książki i przybory piśmienne:

Kalendarz Iskier;
zbiór piosenek;
przewodniki;
podręczniki harcerskie, względnie inne potrzebne dla obozu;

książka do nabożeństwa;
obrazek św. do powieszenia w namiocie;
dokument osobisty;
książeczka służbowa;
dzienniczek — rysownik ¹⁾;

Teczka tekturowa, a w niej: papier listowy, koperty, pocztówki, znaczki pocztowe i harcerskie, bibuła i t. d.

Notatnik, gdzie uwzględniono dokładny spis własnej wyprawy osobistej, szczegółowe rachunki, zapiski o okolicach obozu, robione przed wyruszeniem z domu.

Kredki lub ołówki kolorowe, guma, atrament i pióro lub wieczne pióro, temperówka.

10. **Mapnik** (można się wybornie obejść bez niego), a w nim mapa, bloczek do rysowania map, siatka rysownicza, linijka z podziałką, kątomierz, ołówki czarne, atramentowe.

11. **Zapasowy woreczek**, bardzo dużo sznurków, drut różnej grubości, papier do zawijania, mydło do prania, świeca, 2 pudełka zapalek, latarka elektr. z zapasową baterją, kawałek białej ceraty 50 × 50 cm.

RZECZY POŻĄDANE.

12. Zegarek, gwizdek, kompas, krokomierz, lornetka, aparat fotograf., rower, flobert, aneroid z termometrem, radjo, (okulary).

13. Namiot, różne sprzęty obozowe, do wychow. fizycznego, terenoznawstwa, sygnalizacji, pionierki, jak narzędzia stolarskie, łopatką, siekierka; książki do biblioteki obozowej i t. d.

¹⁾ C. K. D. H. po 1.20 zł. sprzedaje wzór G. K. specjalnie dla obozów.

XII. WYPRAWA OBOZOWA DRUŻYNY.

Poniżej podajemy zestawienie, dotyczące wyprawy zbiorowej całego obozu obliczonego na 4 zastępy po 7 — 8 ludzi.

Cała wyprawa musi posiadać porządne opakowanie: namioty w specjalnych workach, prawie wszystko pozostałe w specjalnych skrzyniach, w których każda rzecz ma swoje miejsce. Skrzynie muszą być tak zbudowane, aby wchodziły łatwo do wagonu i aby po wyjęciu sprzętu mogły zastąpić w obozie stoły, szafki i t. d.

Namioty najbardziej pożądane:

4 dwusłupowe, otwierane z 2 stron, każdy na 8 łózek;

3 mniejsze: dla komendanta i na kancelarję, dla gospodarza, na magazyn;

1 płachta namiotowa na dach do kuchni (wspólnej) lub 4 mniejsze na 4 kuchnie zastępów.

Komplet i rezerwa słupków, palików i linek, drewniane młotki do wbijania kołków (1 na zastęp).

Przybory kuchenne w skrzyni, jeżeli kuchnia wspólna;

2 kotły po 20 litrów;

1 dziesięciolitrowy;

pokrywy;

2 wiadra;

2 deski do krajania;

3 chochle duże i małe;

2 duże noże i

2 duże widelce;

1 jajko do zaparzania herbaty.

Jeżeli zastępy gotują oddzielnie, dla każdego zastępu:

2 kociołki po 10 litrów z przykrywkami;

1 wiadro;

1 deska;

1 chochla;

1 nóż i widelec duży;

1 jajko do zaparzania herbaty.

Pozatem w każdym wypadku:

1 beczka na wodę, ewentualnie filtr;

duża miednica;

łyżka stołowa;

sito;

tarka;

łyżki drewniane;

2 patelnie;

kilka menażek i

kompletów nakryć (talerze, łyżki, noże, widelce, łyżeczki, kubeczki) dla gości;

kilka worków;

woreczków, pudełek metalowych na zapasy żywności, ścierek, mydło w pudełku, metalowe zmywaki;

książka z przepisami gotowania, ewentualnie laktometr.

Narzędzia pionierskie w skrzyni:

1 topór;

5 siekierek;

4 duże łopaty;

5 saperek;

1 kilof;

2 duże piły dwuręczne;

2 mniejsze piły ręczne;

2 piły do laubzegi z kompletem piłek i świderków;

2 świdry;

2 dłuta;

2 odkrętki;

2 strugi;

2 pilniki do metalu;

4 młotki;
4 pary obcęgow;
2 pary szczypcyków;
bardzo dużo linek;
gwoździ i haczyków różnego gatunku;
drułu i
duży kłębek szpagatu.

Sprzęt sportowy i do gier skautowych w skrzyni:
komplety do pięstówki, siatkówki, koszykówki, palanta,
do strzelania z łuków, z flobertów;
chorągiewki sygnalizacyjne i wstęgi do gier;
2 dyski, kula, taśma miernicza, 2 pasy korkowe, 2
pomпки.

Oprócz tego: rower, łódka lub kajaki z wiosłami, 2
oszczepty, laski skautowe.

W oddzielnej skrzyni **różne przedmioty**, potrzebne w obo-
zie w odpowiednich teczkach, pudełkach:

dużo map okolicy w najrozmaitszej podziałce;
mapa nieba, 2 kompasy Bezarda;
2 krokomierze;
kółko miernicze do map;
4 książki do szkiców perspektywicznych;
lornetka, ewentualnie luneta;
aparat fotograficzny z przyborami;
trąbka sygnałowa;
donośny gwizdek;
zegarek - budzik;
aparat radjowy;
flaga obozowa ze sznurkiem i bloczkami;
chorągiewki zastępów;
kapliczka obozowa lub święty obrazek;
deska na tablicę rozkazów;
skrzynka do listów;
kreda kolorowa;
termometr;
2 duże latarnie;
2 latarki elektryczne, świece, zapalki, zapasowe baterje.
Bardzo pożądane przyrządy do pomiarów topograficz-
nych: klinometr, gonjometr, aneroid, stolik, i tyki miernicze
lata.

Wreszcie biblioteczka¹⁾, sklepik, przybory kancelaryjne
i księgi obozowe i apteczka z termometrem.

¹⁾ Na biblioteczkę może Główna Kwatera dostarczyć na
żądanie skrzynkę - kuferek w cenie około 30 złotych.

XIII. ULGI PRZY PRZEJEŹDZIE.

Podajemy wyjątki z obowiązującej taryfy kolejowej, dotyczącej przewozu osób:²⁾

„Wychowanków — bez różnicy płci i wieku — wszelkich zakładów naukowych państwowych lub prywatnych, którym przyznane są prawa zakładów naukowych państwowych, jak również towarzyszący im personel nauczycielski, przewozi się przy wspólnych, pod nadzorem nauczycielskim urządzanych wycieczkach co najmniej 10-ciu osób, bez względu na odległość, w wagonach klasy III-ciej pociągów osobowych lub mieszanych, objętych rozkładem jazdy, za połowę normalnej opłaty taryfowej.

Przy wycieczkach wychowanków szkół powszechnych lub średnich na każdych 10 płaćących uczniów jednego niezamożnego ucznia przewozi się bezpłatnie. — Na każdych 10 wychowanków można przewozić za opłatą ulgową co najwyżej jedną osobę z personelu nauczycielskiego w charakterze nadzorczym.

Właściwa władza szkolna winna przynajmniej na 24 godziny przed wyjazdem zwrócić się na piśmie z zawiadomieniem do stacji wyjazdu o zamierzonej wycieczce. Zawiadomienie to, uwidoczniające przede wszystkim, że dany zakład naukowy jest państwowy albo prywatny, lecz z prawem zakładów naukowych państwowych, winno zawierać cel podróży, dzień wyjazdu, stację przeznaczenia, ilość uczestników wycieczki i pociąg, z którego mają zamiar korzystać. — Zawiadomienie takie może być uwzględnione nawet na godzinę przed odejściem wyznaczo-

²⁾ „Ulgi taryfowe ze względów wychowawczych, społecznych i humanitarnych — na wycieczki i przyjazdy na kolonie letnie, Urzędowy rozkład jazdy“.

nego pociągu, o ile przytem nie zajdzie potrzeba dostarczenia oddzielnych wagonów lub zwiększenia siły pociągowej.

Zawiadomienie, o którym mowa, stempluje kasa biletowa i zwraca przewodnikowi wycieczki, który okazywać je powinien przy kontroli biletów, po ukończeniu zaś podróży oddać łącznie z biletami. *Ulga powyższa może być również przyznana związkom harcerskim* przy zbiorowych wycieczkach wychowawczych lub w celach sportowych.

W przytoczonych wyżej wypadkach musi być uprzednio wyjednanie od dyrekcji kolejowej, w obrębie której leży stacja wyjazdu, zezwolenie na zastosowanie ulgi na podstawie podania z dołączeniem statutu związku, stowarzyszenia i t. p., urządzających wycieczkę¹⁾. Po uzyskaniu zezwolenia winno nastąpić co do danej wycieczki zawiadomienie stacji wyjazdowej, jak to wyżej podano.

Ze względów na warunki ruchu może jednak dyrekcja kolejowa wogóle odmówić ulgi dla podobnych wycieczek zbiorowych!

Od siebie dodamy, że często dyrekcje kolejowe, o ile zgłosić się do nich z odpowiednią piśmienną prośbą na kilkanaście dni przedtem, pozwalają na przewóz drużyn harcerskich za zniżką 50% oraz na bezpłatny przewóz bagażu w 4-tej klasie wraz z wycieczką.

¹⁾ W praktyce nie stosowano tego punktu przepisu do pizejazdów harcerzy.

XIV. PIERWSZE DNI W OBOZIE. INNE WAŻNE DNI.

Od pierwszych dni obozu zależy często powodzenie całego obozu. Komendant obozu musi tak zorganizować pracę, aby

1) zbyt mało chłopców nie przemęczać pracą rozbijania obozu, 2) już pierwszego dnia można było no-

Po przybyciu „na teren“.

ować pod namiotami, 3) najpóźniej pierwszego dnia wieczorem dać chłopcom gorącą strawę, 4) następnego dnia odbyła się już poranna gimnastyka i poobiednie gry i zabawy ruchowe, oraz odbyło się pierwsze ognisko.

Najpóźniej czwartego dnia po przybyciu należy przejść do zupełnie normalnego rozkładu zajęć.

Przy budowie obozu najlepiej wykonywać ważniejsze prace w następującym porządku: jednocześnie z budową namiotów sypialnych dla uczestników trzeba rozpocząć budowę choćby prowizorycznej kuchni i latryny; potem postawić resztę namiotów, wykopać piwnicę, postawić maszt i kapliczkę, zbudować ognisko ewentualnie oddzielnie stół obozowy, postawić tablicę rozkazów, skrzynkę pocztową, zbudować bramkę i ogrodzenie, a jednocześnie robić szereg ulepszeń w posłaniach i urządzeniach obozowych.

W dni przedsięwzięte trzeba zawsze zarządzić gruntowne sprzątnięcie obozu i najbliższych okolic obozu, a również dać czas chłopcom na naprawę ewentualnie przepranie drobnych części bielizny. Dzień ten jest również najodpowiedniejszy na odwiedzanie np. półzastępami chat włościańskich i nawiązywanie bliższych stosunków z miejscową ludnością.

Najważniejszym ze wszystkich jest dzień likwidacji obozu.

Tutaj trzeba pamiętać o następujących rzeczach: 1) o ułożeniu szczegółowego porządku pakowania i zwijania namiotów, 2) o racjonalnym podziale pracy między zastępy, 3) o wydaniu ostatniego gorącego posiłku możliwie najpóźniej przed wyruszeniem w drogę, 4) o wyczyszczeniu przed pakowaniem zarówno namiotów jak i sprzętów kuchennych i t. p. 5) o zapewnieniu sobie furmanek, 6) o zasypaniu i należytem zarównaniu wszystkich dołów, rowów, latryn i t. d. i sumiennem oczyszczeniu całego terenu, 7) o uregulowaniu wszelkich należności finansowych obozu, a wreszcie 8) o oddaniu terenu właścicielowi i uzyskaniu od niego świadectwa dobrego obozowania.

XV. REGULAMIN OBOZU.

Do użytku uczestników należy wywiesić na tablicy rozkazów krótki regulamin obozu, którego przykład podajemy niżej. Najlepiej przygotować sobie taki regulamin, przed wyjazdem do obozu na maszynie w kilku egzemplarzach, aby zamoczony przez deszcz lub wyblakły na słońcu egzemplarz można było wymienić na nowy.

Drużyna im.... w....

Regulamin obozu w.....

w mies... 193... roku.

1. Adres obozu:.....
2. Komendant obozu kieruje całym życiem obozu w porozumieniu z opiekunem i wydaje obowiązujące rozkazy.
3. Oboźny jest zastępcą Komendanta. Do jego obowiązków należy pilnowanie, by wszystko w obozie odbywało się w określonym planem czasie i by wszystkie służby pracowały należycie, by w obozie panował wzorowy porządek i czystość; opiekuje się kroniką obozu, prowadzi księgę służby w obozie.
4. Zastępowy służbowy jest zastępcą oboźnego. Dba w szczególności o punktualne wykonywania porządku dnia i o czystość w obozie w miejscowości kuchni, dołów na odpadki i ustępów.
5. Dzienniczy w zastępach dbają o porządek w namiotach swoich zastępów i przydzielonych zastępom rejonach.

6. Zastęp służbowy wyznacza dzienniczych do porządku w komendzie, magazynie, gońców na pocztę i do miasta i t. d., pełni również służbę przy ognisku i służbę wartowniczą.

7. Wartownik czuwa pilnie nad bezpieczeństwem obozu, a w szczególności z wieczora nad zupełnem zagaszeniem ogniska; w razie deszczu zwal-

„Żaba“ — prawie należy do regulaminu.

nia linki przy namiotach. Budzi w oznaczonej porze kucharzy i służbę.

8. Gospodarz dba o zaopatrzenie obozu w produkty żywnościowe, opał i światło, słomę do sienników i materiał potrzebny do budowy obozu. Wydziera produkty kucharzom i ma nadzór nad kuchnią lub kuchniami zastępów. Prowadzi książkę gospodarczą.

9. Dyżurny kucharz (lub czterej kucharze) odpowiada za należyte i na czas przygotowane posiłki z produktów, wydzielonych przez gospodarza. Do pomocy ma kuchcika.

10. Magazynier przechowuje i wydaje zastępom doraźnie lub na pewien czas sprzęt obozowy, sportowy, kuchenny i t. d.; prowadzi książkę magazynową (spis inwentarza).

11. Dyżurny lub stały sanitariusz zarządza apteczką, robi opatrunki, pamięta o chorych. Prowadzi książkę chorych.

12. Skarbnik prowadzi rachunkowość obozu, dba o należytą formę kwitów, przyjmuje i wydaje pieniądze wg. decyzji komendanta, który przechowuje pieniądze. Prowadzi książkę kasową i kwitariusze.

13. Sekretarz prowadzi wszystkie pozostałe książki obozu, przygotowuje w myśl wskazań komendanta obozu korespondencję.

14. Bibliotekarz wydaje książki i zarządza biblioteką obozową. Prowadzi katalog biblioteki.

15. Sklepikarz zarządza sklepikiem, dba o sprowadzenie rzeczy potrzebnych uczestnikom w życiu obozowym. Prowadzi książki rachunkowe i cennik.

16. Rozkład zajęć dziennych ogłasza komendant (wskazówki patrz wyżej str. 21).

17. Sygnały, trąbką lub gwizdkiem. Hejnał na rogu, trąbce — pobudka i cisza nocna.

◆ baczność.

◆ ◆ ◆ ◆ zbiórka.

◆ — ◆ — ◆ — — alarm.

◆ — dzienniczy (wartownik) do mnie (może dawać tylko komendant obozu, oboźny lub komendant warty).

◆ — — zastępowy służbowy do mnie (jak wyżej).

18. Na alarm każdy staje na linii zbiórki w pełnym mundurze, z plecakiem, gotów do wymarszu (komendant obozu może ustalić co do tego punktu inne szczegółowe przepisy).

19. Normalny strój obozowy: spodenki z pasem. W razie przybycia gości obowiązuje jeszcze koszula z krawatem. Strój paradny i alarmowy — jak wyżej, oraz pończochy, trzewiki, czapka i ewentualnie laska. Do ogniska — jak strój paradny bez czapki i laski, lecz w kocach.

20. Kąpać się wolno tylko zbiorowo pod komendą wyznaczonego harcerza, przestrzegając ściśle regulaminu kąpeli.

* *Regulamin kąpeli zbiorowej, opracowany przez ś. p. ks. Kazimierza Lutosławskiego.*

W czasie kąpeli, a zwłaszcza gdy kąpiących się jest większa ilość, należy ściśle stosować się do wskazówek zawartych w regulaminie kąpeli zbiorowej.

1) Kąpiel w każdym obozie harcerskim czy kolonji musi być wprowadzona według uznania komendanta obozu, a jeżeli ten niepełnoletni, opiekuna, jeśli jest odpowiednie na nią miejsce z zachowaniem następujących przepisów:

2) Kąpiel w pojedynkę jest wogóle zabroniona. Miejsce na kąpiel winno być wyznaczone i wytknięte tyczkami lub oznaczone liczbami głębokość po ramiona najniższego uczestnika.

3) Kąpiel wspólna może się odbywać dopiero po sygnale danym przez kierownika, w miejscu ściśle określonym i ograniczonym.

4) Zanim sygnał do kąpeli będzie wydany, kierownik upewni się, że pogotowie kąpielowe jest na posterunku.

5) Pogotowie kąpielowe składać się musi przynajmniej z dwóch harcerzy dobrze umiejących pływać, liczba ta musi być zwiększona o jednego, na każdych pięciu kąpiących się.

6) Liczba jednocześnie kąpiących się musi być ściśle ograniczona do pięciokrotnej liczby obecnych pływaków, mogących pełnić straż.

7) Straż kąpielowa czuwa nad kąpiącymi się zupełnie rozebrana do kąpeli, conajwyżej z narzuconą na nagie ciało peleryną, w miarę możliwości powinna mieć do dyspozycji pas korkowy. W czasie zawodów i przy kąpeli, gdzie może powstać większe niebezpieczeństwo wypadków tonięcia — jest posiadanie pasa niezbędnego.

8) Przynajmniej jeden członek straży musi znajdować się na brzegu. Jeśli woda gdziekolwiek poza przestrzenią wyznaczoną na kąpiel jest głębsza, od strony głębszej wody musi się znajdować odpowiednia część straży kąpielowej na łodzi.

9) Kierownik nigdy nie kąpie się z uczestnikami, ale czuwa nad strażą kąpielową rozebrany.

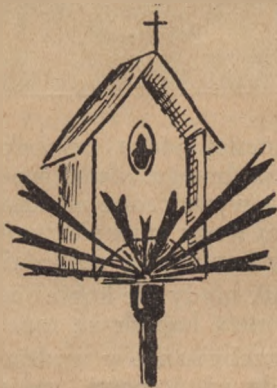
10) Czas przebywania w wodzie musi być określony i podany do wiadomości mających się kąpać

przed wydaniem sygnału „do wody“; na sygnał z „wody“ — natychmiast wszyscy bez wyjątku wychodzą z wody na brzeg.

11) Dopiero po wyjściu wszystkich kąpiących się mogą się kąpać strażnicy, przytem zawsze jeden strażnik musi pozostać na brzegu dla czuwania nad resztą. Nawet straż kąpiąc się nie powinna udawać się na wodę głębszą poza miejsce, wyznaczone do kąpieli.*

Prócz regulaminu wywieszamy na tablicy rozkazów: 1) stałą kolejkę służby zastępów, 2) nazwiska pełniących stałą służbę, 3) godziny otwarcia sklepiku, biblioteki, odejścia poczty i t. d., 4) rozkład szczegółowy na dzień jutrzejszy w godzinach, w których w rozkładzie dnia powiedziano „wg. programu“, 5) różne inne ogłoszenia.

Na tablicy rozkazów wolno wywieszać ogłoszenia tylko za zgodą komendanta lub oboźnego.

XVI. NORMY ¹⁾ DLA MĘSKICH OBOZÓW LETNICH, KOLONIJ, OBOZÓW WĘDROWNYCH, WIĘKSZYCH WYCIECZEK I OBOZÓW ROBOCZYCH.

* Skupienie harcerzy, stosujące w swem życiu zbiorowem i w życiu indywidualnem swych członków Prawo, zasady i metody harcerskie.

— jest obozem *harcerskim stałym*, jeżeli trwa conajmniej 5 dni i przebywa pod namiotami lub w szałasach przez siebie zbudowanych na jednym miejscu;

— jest *obozem harc. wędrownym*, jeżeli trwa conajmniej 5 dni i wędruje po kraju, uwzględniając w swym programie krajoznawstwo, a nocuje pod namiotami;

— jest *kolonją harcerską*, jeżeli trwa conajmniej 5 dni i mieszka pod dachem;

— jest *większą wycieczką*, jeżeli trwa conajmniej 5 dni i wędruje po kraju uwzględniając w swym programie krajoznawstwo, a nocuje pod dachem;

— jest *obozem roboczym pod namiotami* lub *kolonją roboczą pod dachem*, jeżeli pokrywa część swych wydatków z zarobków uzyskiwanych własną pracą harcerzy w miejscu obozu (kolonji).

Przedsięwzięcia krótsze niż 5 dni są wycieczkami (np. 4 dniowa wycieczka z obozowaniem); do nich niniejsze przepisy się nie stosują.

¹⁾ Normy obowiązujące w Z. H. P., ogłoszone w Roczniku Harcerskim r. 1928, str. 176 i następne.

Corocznie przeprowadza Główna Kwatera Męska opierając się na raportach komendantów obozów i komendantów Chorągwi oraz wizytatorów spis i ocenę wszystkich obozów i t. d. letnich, organizowanych dla drużyn męskich. Spis ogłasza się w urzędowym wydawnictwie N. Z. H. P. z wskazaniem grupy, do jakiej obóz został zaliczony.

Terminy i sposób składania raportów z obozów i t. d. określa „Instrukcja o raportach w Z. H. P.”¹⁾.

Obozy dzielą się na 3 grupy:

Grupa A. — wzorowe obozy, kolonje i t. d. które spełniają wszystkie warunki „niezbędne” i „pożądane” (dodatkowe).

Grupa B. — harcerskie obozy, kolonje i t. d., które spełniają przynajmniej wszystkie warunki „niezbędne”.

Grupa C. — obozy, kolonje i t. d., które nie spełniają nawet warunków „niezbędnych”.

Warunki, jakim mają odpowiadać obozy, kolonje i t. d. są następujące:

I. CO DO ZEZWOLEN.

Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

1. Piśmienne zezwolenie przełożonego komendanta Chorągwi na zorganizowanie obozu na tym właśnie terenie.

2. Pozwolenie właściciela terenu na zorganizowanie obozu względnie nocowanie w danej miejscowości.

II. CO DO KIEROWNICTWA I OPIEKI.

Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

¹⁾ Patrz Rocznik Harcerski, 1928, str. 180 — 183 i poniżej, rozdział „Obozowy kalendarzyk drużynowego”. Zmiany: „Wiad. Urzęd. N. Z. H. P.”, R. 1930, Nr. VI.

3. Pełnoletni kierownik lub nawet niepełnoletni podharc mistrz i przynajmniej jeden odpowiedni pomocnik - zastępca, przyciem w obozach wędrownych oraz na większych wycieczkach, nie może być pod ich opieką więcej niż 16 chłopców, a w innych — nad 32 chłopców.

Jeżeli kierownik jest niepełnoletni (nie niżej jednak 18 lat), a nie jest podharc mistrzem, konieczny jest faktyczny pełnoletni opiekun, mieszkający w obozie lub w pobliżu obozu i stale go odwiedzający, względnie stale wędrujący z obozem.

Stosunek komendanta i opiekuna do oddanych im pod opiekę harcerzy powinien być należycie wychowawczy i braterski.

4. Administracja, kasa, książki gospodarcze, oraz obozowe w należywym porządku.

5. Podręczna apteczka i obecność w obozie przynajmniej 1-go harcerza, posiadającego sprawność samarytanina. Opieka lekarska w pobliżu.

6. Odpowiednia ilość przyborów do gier sportowych.

7. Codzienna ranna i wieczorna modlitwa. Obecność obozu w niedzielę i święta na Mszy św.

Warunki pożądane dla wszystkich rodzajów obozów:

8. Komendant obozu jest pełnoletnim podharc mistrzem.

III. CO DO WARUNKÓW HIGJENICZNYCH.

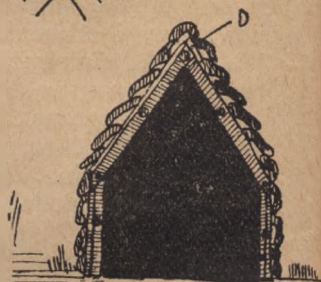
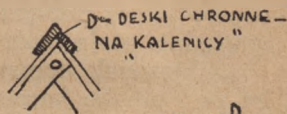
Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

9. Pomieszczenie jasne, suche, widne, w namiocie przynajmniej 2 m.², pod dachem — przynajmniej 3 m.³, podłogi na osobę, w miejscowości zdrowej i posiadającej odpowiednie warunki do harcowania. Na wędrownkach noclegi w higienicznych warunkach.

10. Pośłanie oddzielne dla każdego, zabezpieczające od chłodu i wilgoci. Dostateczna ilość snu.

11. Czystość i porządek w obozie, względnie na postojach, w szczególności odpowiednie utrzymanie latryn i dołów na odpadki.

12. Woda zdatna do picia i zdrowa. Zapewniona dostawa odpowiedniej jakościowo i ilościowo żywności. Posiłki smaczne i pożywne.

PRZĘKRÓJ POPRZECZNY SZAŁASY
KRYTEGO KORĄ.

13. Należyta organizacja mycia, kąpieli (z surowym przestrzeganiem regulaminu) i naświetlań słonecznych przy zachowaniu form przyzwoitości.

Warunki pożądane dla wszystkich rodzajów obozów:

14. Pomieszczenie oddzielne dla każdego zastępu pod namiotami lub szałasami (dla obozów stałych i wędrownych), względnie pod dachem (dla kolonij i wielkich wycieczek).

15. Łóżka polowe, własnej roboty.

16. Gotują sami harcerze ewentualnie pod fachową opieką.

IV. CO DO METOD I PROGRAMU.

Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

17. System zastępowy.

18. Program zastosowany do wieku, obejmujący praktyczne harcowanie (nie wykłady), wycieczki, gry, zajęcia przyrodnicze i krajoznawcze, prace pionierskie, na roli i t. p.; upiększenia i ulepszenia obozu, — a realizowany zwłaszcza przez organizowanie gier i zawodów oraz współzawodnictwa i współpracy poszczególnych zastępów.

Dla obozów wędrownych i wielkich wycieczek oprócz powyższego: należyte ułożenie marszruty, stosowanie się do przepisów higieny marszu i wycieczek ⁴⁾.

Dla wszystkich obozów:

19. Chłopcy zbadani przez lekarza przed obozem oraz zmierzani i zważeni w pierwszych i ostatnich dniach obozu, wyniki zanotowane w sprawozdaniu i książeczkach służbowych chłopców.

20. Przynajmniej 20 minut codziennej rannej gimnastyki.

Dla obozów stałych i kolonij:

21. Przynajmniej 2 godziny dziennie przeznaczone na gry i sporty, odpowiadające ruchowi młodzieży. Pożądane opanowanie trzech większych gier sportowych.

⁴⁾ Patrz broszura „Wskazówki higieniczne do wycieczek, Dział Wydawnictw Naczelnictwa Z. H. P., 1929.

Warunki pożądane dla obozów stałych i kolonij:

22. Codzienna ranna lekcja racjonalnej gimnastyki (45 minut).

23. Próba sprawności cielesnej na początku i pod koniec obozu.

24. Przynajmniej jedna większa harcerska wycieczka krajoznawcza.

25. Estetyczne urządzenie obozu.

Warunki pożądane dla wszystkich rodzajów obozów:

26. Prowadzenie przez każdego uczestnika dzienniczka i szkicownika.

V. CO DO SŁUŻBY BLIŹNIM.

Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

27. Wykonanie przynajmniej jednego zbiorowego dobrego uczynku.

28. Dobre stosunki z młodzieżą i ludnością miejscową, między innymi organizowanie wspólnych zabaw, śpiewów, pogadanek przy ognisku.

VI. CO DO SPRAWOZDANIA.

Warunki niezbędne dla wszystkich rodzajów obozów:

29. Nadesłanie na czas:

- a) do Głównej Kwatery Męskiej meldunku przybycia do obozu i karty statystycznej;
- b) do własnej Komendy Chorągwi meldunku przybycia do obozu i wypełnienie części obozowej raportu rocznego (termin nadesłania raportu do Hufcowego — 20 września);
- c) do Komendy Chorągwi, na której terenie się obozuje — meldunku przybycia do obozu.

30. Załączenie:

- a) w oryginale „świadectwa dobrego obozowania” od właściciela terenu, na którym obozowano stale lub choćby przez kilka dni;
- b) odpisu pisma o pozwolenie obozowania do Komendy Chorągwi, na terenie której obozowano.

Warunki pożądane dla wszystkich rodzajów obozów:

31. Sprawozdanie, jak w p. 29 i 30, lecz w 2 egzemplarzach, z czego jeden ilustrowany szkicami, rysunkami, fotografjami i t. d., przeznaczony do zbiorów muzeum Głównej Kwatery Harcerzy.

32. Obóz wizytowany przez wizytatora komendy Chorągwi lub Głównej Kwatery.

XVII. WIZYTACJE OBOZÓW.

* Prawo wizytowania wszystkich obozów na terenie całej Rzeczypospolitej przysługuje delegatom Ministerstwa W. R. i O. P. i Ministerstwa Spraw Wojskowych (par. 35 statutu Z. H. P.), członkom Naczelnictwa Z. H. P., wizytatorom Głównej Kwatery.

Naczelnik G. K. mianuje dla terenów, na których specjalnie licznie rozbijane są obozy, wizytatorów okręgowych Głównej Kwatery na okres obozowania.

Prawo wizytowania obozów na terenie Chorągwi przysługuje odpowiednim organom państwowym w porozumieniu z władzami harcerskimi; Komendantowi Chorągwi, do której należy drużyna organizująca obóz; Komendantowi Chorągwi, na której terenie obóz jest rozbity; delegatom odpowiednich Zarządów Oddziałów. Komendanci winni dołożyć starań, by wszystkie obozy drużyn podległych były wizytowane przez starszyznę danej Chorągwi lub innych. Odpowiednie porozumienia między K. Ch. winny nastąpić przed 20 czerwca każdego roku.

Każdy wizytator, o ile nie jest osobiście znany komendantowi obozu, winien rozpocząć wizytację od przedstawienia swej legitymacji harcerskiej i upoważnienia *).

Wizytator nie powinien zasadniczo naruszać rozkładu zajęć, a raczej przyglądać się normalnemu biegowi życia obozowego.

XVIII. KSIĄŻKI OBOZOWE.

Aby z doświadczeń życia obozowego można było wyciągnąć odpowiednie wnioski, nauczyć się czegoś na przyszłość, ułatwić organizowanie następnych obozów, napisać porządne sprawozdanie lub wreszcie należyście ocenić dorobek i wartość obozu, — trzeba prowadzić w czasie trwania obozu szereg książek, zresztą jak najprostszych. Systematyczne codzienne prowadzenie ich przez poszczególnych druhów zabiera bardzo mało czasu.

Książka *drużynowego* zawiera spis uczestników wg. zastępów, miejsca na notatki o nich; program obozu; treść odpraw zastępowych; notatnik (między innymi: co zrobić, na co zwrócić uwagę).

Książka oboźnego — spis wg. zastępów, codzienna służba, notatnik (j. w.).

Książeczki zastępowych — spis zastępu z krótkim rodowodem; służba; co zastęp dzisiaj robił; notatnik.

Dzienniczek i szkicownik osobisty każdego uczestnika, (najlepiej opracowany przez G. K. M.).

Kronika obozu powinna zawierać barwne opisy życia obozu, wydarzeń, podpisy i wzmianki gości, wizytatorów, wycinki z gazet, rysunki i opisy robione przez uczestników i t. d.

Książka kasowa. Na pierwszej stronie budżet, wraz z zestawieniem rzeczywistych wpływów i rozchodów (dla porównania), potem spis uczestników z rubrykami na datę i sumę wpłaty za obóz. Właściwa książka rachunkowa najlepiej takiej formy:

L. p.	Data	№ kwitu		Treść przychodu lub rozchodu	S U M A				SALDO dienne	
		Przy- chód	Roz- chód		Przych.		Rozch.		Zł.	gr.
					Zł.	gr.	Zł.	gr.		
11	3/VII	7	—	Oplata A. Kamińskiego	65	—	70	—	125	—
12	„	—	14	Za przewóz desek	—	—	6	—		
13	„	—	15	Za deski	—	—	24	—	160	—
14	4/VII	8	—	Nadesłane przez K. P. H.	155	—	—	—		
15	„	—	16	Za 30 l. mleka . .	—	—	9	—		
16	„	—	17	Za 20 kg. chleba	—	—	6	—	300	—
				Do przeniesienia	415	—	115	—	300	—

Kwitarjusz przychodowy numerowany i opieczętowany.

L. 7	(podłużna pieczętka drużyny)	L. 7
Zł. 65 gr. —		Zł. 65 gr. —
		(sześćdziesiąt pięć zł. gr. —)
za obóz wpłacił		jako opłatę za obóz wpłacił
dh. A. Kamiński		dh. A. Kamiński
dn. 30.VII.30 r.		przyjął Skarbnik A. Łukowski
przyjął A. Łukowski		za Komendanta Obozu
		w Radłowie
	(okrągła pieczętka drużyny)	
		Dnia 3.VII 1930 r.

Kwitarjusz rozchodowy składa się z teczki, gdzie się wlepia lub wszywa wszystkie kwity i zapłacone rachunki. Na większe sumy trzeba zawsze żądać formalnego rachunku ze znaczkami stempłowymi.

Kupujący np. na targu powinien mieć ze sobą kilka przygotowanych kartek do wypisania kwitu w tym wypadku, gdy sprzedający nie posiada blankietów rachunkowych.

Oto przykład:

Kwit rozch. L. 14
zapisany 3.VII.1930 r.

Zł. 6.—
(sześć złotych)

otrzymałem za przewóz desek z Gdyni do
obozu harcerskiego w Radłowie.

Radłowo, dn. 2.VII.1930 r.
wyplacił St. Bzowski

L. Kubrak.

Wyplacił
St. Czapiewski
kom. obozu

Książka inwentarzowa powinna zawierać następujące rubryki: l. p., sztuk, przedmiot, uwagi, w których należy zanotować ołówkiem, komu i kiedy wypożyczono; po zwrocie — notatkę wytrzeć gumą.

Książka gospodarcza. Codziennie należy w niej zanotować jadłospis (śniadanie, obiad, podwieczorek,

wieczera), przy każdym posiłku podać liczbę jedzących, oraz prowadzić przychód i rozchód produktów, wg. wzoru:

D a t a		chleb (kg.)		Mleko (l.)		Sól (kg.)		i t. d.
		Prz.	Roz.	P.	R.	P.	R.	
Wtorek	4.VII	40	20	30	30	20	0,01	
"	"	—	15	—	—	—	—	
Środa	5.VII	30	30	30	30	—	0,01	

W przychodzie zapisujemy wg. rachunków zakupione produkty, w rozchodzie — wydane do kuchni lub odsprzedane.

Przy sprawozdaniu z obozu obliczamy ile wypadło każdego z poszczególnych produktów na 1 harcerza na 1 dzień i otrzymaną w ten sposób liczbę bierzemy za podstawę obliczeń na rok przyszły.

Dziennik obozu, w którym należy notować odpowiedzi na zapytania wpisane na 1-szej stronie:

1. Data;
2. Przebieg pogody;
3. Kto przyjechał (uczestnicy, goście, wizytator i t. d.);
4. Kto wyjechał;
5. Ile porcyj wydano na obiad;
6. Co robiły zastępy (cały obóz) w ciągu dnia t. zn. w godzinach zajęć „wg. programu” (szczegółowo).
7. Wynik zawodów.
8. Kto i jakie próby lub sprawności złożył.

9. Co robiono przy ognisku.
10. Inne ważne wydarzenia dnia.
11. Uwagi.

Książka chorych. Data, rodzaj choroby, środki zapobiegawcze i lecznicze. Data wyzdrowienia.

Teczka rodowodów.

Rodowód harcerski.

Jedna strona arkusza:

Imię i nazwisko, urodzony dn..... w....

Stopień harcerski, sprawności. Obozy odbyte (miejscowość lub marszruta i rok). Uwagi. Wreszcie rubryka dla notowań próby sprawności fizycznej.

Druża strona arkusza zawiera:

Do Druha Drużynowego

Proszę o przyjęcie mnie do obozu w Radłowie. Będę przebywać w obozie przez cały czas jego trwania i zachowywać się po harcersku.

Czuwaj!

Stanisław Bzowski
wywiadowca.

Lwów, dn. I.V.1930 r.

Pozwalam memu synowi (wychowankowi) Stanisławowi Bzowskiemu na wzięcie udziału w obozie w Radłowie i zobowiązuje się pokryć ustalone w prospekcie koszty.

Ojciec (matka — opiekun)

Z. Bzowski.

Lwów, dn. I.V.1930 r.

Harcercz Stanisław Bzowski może wziąć udział w obozie harcerskim w Radłowie, spać pod namiotem, kąpać się, uprawiać gry i sporty, chodzić na wycieczki.

Zastrzeżenia: zbytnio się nie opalać na słońcu, dobrze się odżywiać.

Lekarz drużynowy

Dr. J. Trószczyński.

Lwów, dn. 5.V.1930 r.

Teczka korespondencji, gdzie się układa (wszywa, wlepia) pisma, wg. porządku nadchodzenia, opatrując je datą nadejścia i datą załatwienia.

Książka korespondencji, gdzie się notuje kolejno pisma, wysłane z obozu, ewentualnie czasem podając ich krótką lub całkowitą treść (l. p., data, do kogo, treść, uwagi).

Katalog biblioteki obozowej. L. p., autor, tytuł, uwagi, w których zapisuje się ołówkiem, komu i kiedy pożyczono książkę. Po zwrocie, — notatkę wytrzeć gumą, lub skreślić.

Książka kasowa sklepiku. Wygląda jak książka kasowa obozu. W przychodzie notuje się sumę z całodziennej sprzedaży (bez kwitu); w rozchodzie — liczbę kwitu i sumę (bez wyszczególnienia zakupionych przedmiotów). Każdą drobną sumę otrzymaną ze sprzedaży notuje się w osobnym zeszycie dla sprawdzenia całodziennego targu. Sprzedaje się tylko za gotówkę. — Należy również wywiesić cennik przedmiotów do nabycia w sklepiku.

Książka rozkazów jest w obozie zupełnie zbędna.

XIX. FORMULARZE OBOZOWE.

* *Druki* — formularze raportowe są do nabycia w każdym sklepie harcerskim.

Meldunek przybycia — Wysła się do G. K. M., do własnej Kdy Chorągwi i do Komendy Chor., na której terenie obozujemy.

Meldunek przybycia do obozu,

Chorągiew ; drużyna lm.
(liczba)
 z (powiat) przybyła w dniu
 do obozu w
(dokładny adres obozu)
 (.....)
(jak najlepiej dojechać do obozu)
 Komendant obozu dn
 wiek , zawód , stopień instr.
 służba w drużynie
 Obóz będzie trwał , dni t. j. do dnia 19..... r.
 Harcerzy w obozie + komenda razem
 rozmieszczonych
(namioty, szalasy i t. p.)
 Harcerzy poniżej lat 13 , od 13 do 16 , powyżej 16
 Czuwaj!
 dn 19..... r. Komendant Obozu.

Karta statystyczna. Jak wyżej. Wysła się tylko w jednym egzemplarzu pod adresem: Główna Kwatera Z. H. P., Warszawa Zielna 35, m. 9.

Karta statystyczna obozu.

Chorągiew _____ im. _____
 w _____ liczyła w dn. 15/VI b. r. narc. _____

Pokrycie:		W ob. było:
Obóz w _____ dni.	1. Oplaty uczestników _____	Do 13 lat _____
Trwał _____	2. Zarob., oszczędz. przez druż. _____	13-letnich _____
Harcerzy _____	3. Zasilek K. P. H. _____	14 " _____
Harcerzodni _____	4. Dary od osób prywatn. _____	15 " _____
Harc. ze szkół średn. _____	5. Od Naczelnictwa Z. H. P. _____	16 " _____
" " " powsz. _____	6. Od Zarz. Oddz. z jego fund. własn. _____	17 " _____
Harc. z semin. naucz. _____	7. Od szkoły, Komit. Rodzic. _____	18 " _____
" rzemieślników _____	8. Od Powiat. Kom. W. F. i P. W. _____	19 " _____
" nauczycieli _____	9. Od województwa _____	20 " _____
Koszt harcerzodnia _____	10. Od gminy, sejmiku _____	21 " _____
(bez przejazdów) _____	11. Od Korpusu Ochr. Pogr. _____	Starszych _____
Cały koszt ob. z przej. _____	12. Od ministerstw (jakich) _____	
" " " bez przej. _____	13. Od Państw. Urz. W. F. i P. W. _____	

_____ dnia _____
 Komendant obozu _____

Zawiadomienie władz państwowych i komunalnych wysła się zaraz po przyjeździe do obozu do:

- 1) najbliższego posterunku policji państwowej;
- 2) wójta;
- 3) lekarza powiatowego;
- 4) sąsiednich drużyn czy środowisk harcerskich.

Oto przykład:

Obóz Druż. Harc. im. Sobieskiego z Poznania
(ul. Fredry 71, I p.)

w Radłowie

dn. 3.VII.1930 r.

Do.....

w.....

Uprzejmie komunikujemy, że do Radłowa przybył obóz, złożony z 31 harcerzy na czas od 2.VII do 1.VIII b. r. — Serdecznie prosimy o odwiedzenie obozu. Obóz znajduje się na polanie w 300 m. od brzegu morskiego, koło willi „Łobzowianka“ na Kamiennej Górze.

Czuwaj!

Komendant Obozu

Stanisław Czapiewski

harcemistrz.

W nagłówku wszystkich listów podawać adres obozu i stały (zimowy) adres drużyny.

* XX. SPRAWNOŚĆ OBOZOWNIKA.

Harcerz odbywający próbę:

1. Spędzi 2 tygodnie w obozie stałym lub pod namiotem i 1 tydzień w obozie wędrownym lub na większej wycieczce. Przedstawi z pobytu w tych obo-

zach dzienniczek z uwzględnieniem szkiców i rysunków różnego rodzaju.

2. Wybierze dogodne miejsce na obóz, wie jakim warunkom powinno odpowiadać.

3. Sprawnie zbuduje mały szałas; rozepnie i okopie namiot, potem zwinie go i zapakuje. Umie obchodzić się linkami w czasie wilgoci.

4. Zbuduje łożko polowe, wykopie dół na śmiecie, latrynę, oraz ozdobi 5 dowolnych przedmiotów obozowych.

5. Zbuduje kuchnię polową, ugotuje na niej obiad z 2 dań dla zastępu. Wybuduje spiżarnię obozową.

6. Sprawnie rozpali ognisko, nawet w czasie deszczu. Podtrzyma je przez dłuższy okres czasu, szybko zgasi i zatrze ślady.

7. Zna higienę życia obozowego, umie utrzymać wzorową czystość i porządek w obozie.

8. Umie pełnić straż w obozie; stał w nocy na warcie.

9. Posiada całkowite wyekwipowanie obozowe, najlepiej własnej roboty, umie je sprawnie i szybko zapakować.

10. Umie estetycznie urządzić namiot i jego otoczenie.*

XXI. OBOZOWY KALENDARZYK DRUŻYNOWEGO.

Przygotowanie się do obozu trwa właściwie cały rok. Poniższy kalendarzyk ma na celu jedynie przypomnienie pewnych terminów i nie rości pretensji do pełnego ujęcia wszystkich prac związanych z obozem.

Marzec. Ustalenie osoby kierownika obozu, miejsca i innych szczegółów. Uzyskanie zgody właściciela terenu i piśmiennego pozwolenia własnej ewentualnie i innej Komendy Chorągwi.

Wielkanoc. Dojazd, jeżeli go wcześniej nie zrobiono, szczegółowy wywiad terenu i omówienie na miejscu spraw dotyczących przewozu, dostawy żywności i t. d. Przedsięwzięcie dochodowe na rzecz obozu.

Kwiecień. Kosztorys. Program obozu. Zebranie K. P. H. w sprawie obozu. Zebranie rodziców lub rozesłanie prospektu obozu.

Maj. Raport przedwakacyjny do Kdych Chorągwi (1.V). Przyjęcie zgłoszeń od uczestników.

Czerwiec. Ostatnie zebranie K. P. H. Badanie lekarskie i pomiary chłopców. Pismo do dyrekcji kolejowej oniżkę (na 2 tygodnie przed wyruszeniem do obozu).

Na dwa dni przed wyruszeniem do obozu należy udać się na stację odpowiednią dyrekcji kolejowej w sprawie wagonu.

W obozie. Do obozu należy przybyć conajmniej na trzy dni przed świętem, żeby do tego czasu ukończyć urządzenie obozu.

1-szy dzień. Szybkie rozplanowanie terenu. Budowa pierwszych namiotów, jednocześnie kucheni i latryny. Najpóźniej wieczorem gorący posiłek. Wczesne kładzenie się (bez ogniska).

2-gi dzień. Pierwsza ranna gimnastyka (króciotka), urządzenie obozu: namioty, piwnica, maszt, kapliczka, ognisko. Gorące posiłki. Wieczorem ognisko.

Wysłać 3 „meldunki przybycia“ i zawiadomienia o przybyciu obozu (patrz wyżej).

3-ci dzień. Dalsze urządzenie obozu. Generalne uprzątnięcie najbliższej okolicy obozu.

4-ty dzień. Próba sprawności fizycznej. Waga. Prostsze pomiary. Normalne zajęcia. Uzupełnianie „urządzeń“ obozowych, również i przez dni następne.

Dzień przedświąteczny. M. inn. czas na gruntowne sprzątnięcie obozu i najbliższej okolicy.

Dzień poświęcony wycieczce. Rano niema gimnastyki. Wcześniejsze śniadanie i jak najwcześniejszy wymarsz. Powrót na wieczerzę (obfitsza niż zwykle). Ewentualnie niema ogniska. Wcześniejsza cisza nocna.

Na tydzień przed ukończeniem obozu trzeba: 1) obmyśleć, jak się odbędzie zakończenie obozu (uroczystość, goście i t. d.), 2) obmyśleć szczegółowy plan likwidacji obozu, 3) przypomnieć na stacji o wagonie na powrót, 4) zarządzić zdjęcie planu obozu i rysunków, szkiców do sprawozdania.

25-ty dzień. Zakończenie próby sprawności na obozowniku i innych prób.

26-ty dzień. Próba sprawności fizycznej, waga, prostsze pomiary.

27-my dzień. Uroczyste zakończenie obozu. Goście. Zabawa dla dzieci wiejskich. Wesołe ognisko. Ostatnia modlitwa. Rota.

Wpisanie wzmianki o obozie do książeczek służbowych. Przypomnienie o wagonie.

28-y dzień (ostatni). Niema gimnastyki. Energetyczne i sprawne likwidowanie obozu wg. ułożonego planu. Ostatni gorący posiłek i staranne zasypanie śladów obozu. Uprzątnięcie terenu, pożegnanie się z właścicielem terenu i t. d. Świadectwo dobrego obozowania. Wyjazd.

Wrzesień. Wysłanie do G. K. M. karty statystycznej (I-IX). Naprawa uszkodzonych części wyprawy obozowej.

Październik. Wysłanie do komendy hufca raportu rocznego (20.IX). Zebranie sprawozdawcze dla rodziców i K. P. H. Listy K. P. H. z podziękowaniem za pomoc przy organizowaniu i prowadzeniu obozu możliwie ze sprawozdaniem z obozu do wiadomości pomagającym.

Grudzień. Zebranie K. P. H. w sprawie obozu w następnym roku. Przegląd wyprawy osobistej i drużyny. Przedsięwzięcie dochodowe na rzecz obozu.

XXII. BIBLIOGRAFJA OBOZOWNICTWA.

1. Berg-Grotowska, Wycieczki krajoznawcze. Warszawa, 1928.

2. Biegański J. Apteczka domowa przy dworze, szkole plebanji i fabryce. Pierwsza pomoc. M. Arct, Warszawa.

3. Dr. St. Ciechanowski, Uwagi o obozach, Artykuł w Harcmistrzu 1925, Nr. 10.

4. St. Czajkowska, Praca społeczna kolonij harcerskich, Hm. 1923, Nr. 2.

5. St. Czajkowska, O zadaniach kulturalno - oświatowych obozów harc., Hm. 1924, Nr. 6—7.

6. St. Czajkowska, Zadania społeczne obozów, Hm. 1927, Nr. 12.

7. St. Gibess, Obozownictwo, Warszawa, (1924).

8. H. Grotowska, O poznawaniu kraju, Warszawa, 1925.

9. Dr. N. Krąkowska, Trzy plagi obozowe. Hm. 1929, Nr. 5.

10. Ks. Dr. K. Lutosławski, Letniiska młodzieży szkolnej 1915 lub wyd. II p. t. Kolonje harcerskie. Warszawa 1920 (wyczerpane).

11. Tad. Maresz, Co robimy w obozie, Kalendarz Harcerski 1924.

12. Tad. Maresz, Obozy harcerskie, Hm. 1924, Nr. 5.

13. Tad. Maresz, Harcerska wyprawa obozowa, Hm. 1929, Nr. 5, i osobna odbitka C. K. D. H. Warszawa 1929.

14. E. Muszalski, Wielkie wycieczki, Warszawa, 1922.

15. W. Nekrasz, Pionierka harcerska, Warszawa 1921 (wyczerpane).

16. Obozy harcerskie. Krajoznawstwo w harstwie (odbitka z „Harcerstwa” t. I) Warszawa 1921 (przestarzałe).

17. Cz. Pieniążkiewicz, Zasady i regulamin skautowego obozu roboczego (wyczerpane).

18. Roman Pollak, Wyprawa Skautów Śląskich w Tatry i na Spiż., Księg. T. N. S. W., Lwów 1918.

19. St. Rudnicki i Tad. Skotnicki, Skauci w obozie, Warszawa 1917 (wyczerpane).

20. Rocznik Harcerski (1928), Warszawa, C. K. D. H. — Przepisy, dotyczące obozowania str. 176, i nast. (uwzględnione wszystkie w tej broszurce).

21. O. Grzymałowski i Tad. Sopoćko, Na tropach ludzi i zwierząt, Poznań 1924.

22. St. Sedlaczek, Obozy harcerskie, Hm. 1927 Nr. 12.

23. St. Sedlaczek, Obozy harcerskie, Wychow. Fizyczne 1928, zeszyt 9 — 12 i osobna odbitka, Poznań 1929.

24. St. Sedlaczek, Obóz harcerski, Warszawa-Płock 1927.

25. Zbigniew Trylski, Mały podręcznik obozowania, Drukarnia Wojskowa 1929.

(Hm „Harc mistrz”).

SPIS ROZDZIAŁÓW.

Wstęp	str.	5
I Wartość wychowawcza obozu	„	7
II Rozwój życia obozowego	„	9
III Przygotowanie obozu	„	11
IV Harcerstwo	„	12
V Miejsce i pomieszczenie	„	14
VI Obozy na wschodnim pograniczu	„	17
VII Kosztorys	„	18
VIII Program obozu	„	21
IX Praca społeczna obozu	„	27
X Uczestnicy	„	35
XI Wyprawa obozowa harcerza	„	38
XII Wyprawa obozowa drużyny	„	42
XIII Ulgi przy przejeździe	„	45
XIV Pierwsze dni w obozie. Inne ważne dni	„	47
XV Regulamin obozu	„	49
XVI Normy dla męskich obozów	„	55
XVII Wizytacje obozów	„	62
XVIII Książki obozowe	„	63
XIX Formularze obozowe	„	68
XX Sprawność obozownika	„	72
XXI Obozowy kalendarzyk drużynowego	„	74
XXII Bibliografja obozownictwa	„	77

Dział Wydawnictw Związku Harcerstwa Polskiego

Poleca książki i broszury:

BADEN POWELLA

„WSKAZÓWKI DLA SKAUTMISTRZÓW“

Przekład i przypisy St. Sedlaczka.

Cena 4 zł., z przes. pocztową 4.50.

ST. SEDLACZEK

HARCERSTWO W SZKOLE

Z bibliografią najważniejszych podręczników. — Cena 30 groszy.

Zbiór przepisów obow. w Z. H. P. (Rocznik harcerski 1928).	4,00
Organizacja Harcerstwa — Sedlaczkowie, zeszyt I . . .	0,30
Organizacja Harcerstwa — Sedlaczkowie, zeszyt II—III	1,20
Wskazówki higien. do wyciecz. Wyprawa obozowa . . .	0,30
Sprawozdanie Nacz. Rady Harc. za r. 1926	1,00
Sprawozdanie Nacz. Rady Harc. za r. 1927	1,00
Sprawozdanie Nacz. Rady Harc. za r. 1928	1,00
Harcerstwo w obozach — obficie ilustr.	2,50
Jak pracować w Starszem Harcerstwie	1,00
Praca Kół Przyjaciół Harcerstwa — Czajkowska	0,50
Harcerstwo w szkole — St. Sedlaczek	0,30
Podstawy etyczne skautingu — Sedlaczek	0,75
Bibliografia harcerska — Sedlaczek	0,70
Kształcenie Starszyny. Wychowanie Wodzów	0,75
Józefa Joteyko — Sedlaczek	0,30
Poznaj przyrodę, St. Gibess	1,00
Kurjerki — powieść harc. — J. Michalski	1,50

Broszury propagandowe.

W Polsce będzie lepiej — Sedlaczek	0,10
Znaczenie zagadnienia alkoholizmu—Dr. A. Wroczyński	0,20
Harcerstwo przeciw alkoholowi	0,20
Zadania Harc. w dobie dzisiejszej — Sedlaczek	0,20
Obóz harcerski — Sedlaczek	0,20
Idea ochrony przyrody — Opacki	0,20
Pocztówki z św. Jerzym	0,20
Skaut Słowiański Nr. 1, Nr. 2 po	1,20

Nabywać można w Adm. „Harcemistrza“, ul. Zielna 36 m. 9. Konto P.K.O. 10020

Deum p. 180

LETNIE OBOZY i KOLONJE HARCERSKIE

Opracował T. MARESZ.

Ważniejsze omyłki druku.

Poprawić przed czytaniem.

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
24	9 od dołu	(25 dni) dajmy na to	(25 dni), dajmy na to
25	9 od dołu	Podchödzenie*)	* Podchodzenie
28	6 od dołu	poza obrębem;	poza obrębem obozu;
29	2 od dołu	na K. O. P.;	na teren K. O. P-u;
30	2 od dołu	Jakie	jakie
30	7 od dołu	kompanji	kompanji K. O. P.
44	24 od dołu	4 książki do	kratki celulojdowe do
44	3-4 od dołu	i tyki miernicze łąta.	tyki miernicze i łąta.
46	7 od dołu	zbiorowych!	zbiorowych“.
48	20-19 od dołu	Dzień ten jest również	Dzień świąteczny jest
49	5	w obozie miejsco- wości kuchni,	obozie, szczególnie kuchni,
52	8	oznaczone liczbami głębokości po ramiona	odgrodzone linką do głębokości po ramiona
59	3 od dołu	ruchowi	wiekowi
61	6 od dołu	Sprawozdanie,	Część obozowa raportu rocznego,
62	4 od dołu	upoważnienia*)	upoważnienia*

64 Wzór książki kasowej (wyciąc i nalepić).

L. P.	Data	№ kwitu		Treść przychodu lub rozchodu	S U M A				SALDO dienne	
		Przy- chód	Roz- chód		Przych.		Rozch.		Zł.	gr
					Zł.	gr.	Zł.	gr.		
				Z przeniesienia	195		70		125	
11	3/VII	7	—	Oplata A. Kamiń- skiego	65					
12	"	—	14	Za przewóz desek			6			
13	"	—	15	Za deski			24		160	
14	4.VII	8	—	Nadesłane przez K. P. H.	155					
15	"	—	16	Za 30 l. mleka . .			9			
16	"	—	17	Za 20 kg. chleba			6		300	
				<u>Do przeniesienia</u>	<u>415</u>		<u>115</u>		<u>300</u>	

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
68	3 od dołu	drużynowy	drużyny
71	1 od dołu	drużyny.	drużyny.*
72	1 od dołu	linkami	z linkami
73	2 od dołu	ozdobi	zrobi
74	5 od dołu	odpowiednią	z odpowiedzią
76	10 od dołu	Zdanie: „Wysłanie do Komendy Hufca raportu rocznego”	powinno być pod „Wrzesień” (nie pod „Październik”).

„HARCMISTRZ“

Wiadomości Urzędowe Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego

miesięcznik, zawiera wskazówki,
informacje, bogatą kronikę,
zarządzenia władz harcerskich.

— Kwartalnie 3.50. —

Adres Redakcji i Administracji:

Warszawa, ul. Zielna 35 m. 9. Telef. 101-20.

✧ Konto P. K. O. 10020. ✧

„HARCERZ“

MIESIĘCZNIK MŁODZIEŻY HARCERSKIEJ

powieści, opowiadania, wskazówki
dla zastępowych, kronika, w każdym
numerze artykuł Naczelnika,
wiadomości z Głównej Kwatery Harc.

Adres Redakcji i Administracji:

Warszawa,

ul. Zielna 35 m. 9.

A

517

W S K A Z Ó W K I D L A S K A U T M I S T R Z Ó W

ROBERTA BADEN POWELLA

Przekład i uwagi *St. Sedlaczka*.

Cena zł. 4.00. Z przesyłką poczt. zł. 4.50. -

Skład główny:

Warszawa, ul. Zielna 35 m. 9. Tel. 101-20.

Dział Wydawnictw Naczelnictwa Z. H. P.

Biblioteka Gl. AWF w Krakowie

1800053485

**KOLEKCJA
SWF UJ**

517